

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA EKONOMICKÁ

Bakalářská práce

Ordoliberalismus a "Německý hospodářský zázrak"

Ordoliberalism and "The German Economic Miracle"

Martin Chytrý

Plzeň 2017

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Martin CHYTRÝ

Osobní číslo: K14B0239P

Studijní program: B6208 Ekonomika a management

Studijní obor: Podniková ekonomika a management

Název tématu: Ordoliberalismus a "Německý hospodářský zázrak"

Zadávací katedra: Katedra financí a účetnictví

Zásady pro vypracování:

1. Charakterizujte pojem ordoliberalismus.
2. Popište politické, ekonomické a sociální prostředí v Německu po 2. světové válce.
3. Aplikujte základní principy ordoliberalismu v oblasti praktické hospodářské politiky v Západním Německu.
4. Zhodnoťte provedené reformy a navrhněte uplatnění ordoliberalních zásad a principů v současnosti.

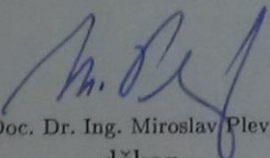
Rozsah grafických prací: neuveden
Rozsah kvalifikační práce: 40 - 60 stran
Forma zpracování bakalářské práce: tištěná

Seznam odborné literatury:

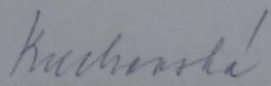
- BERWID-BUQUOY, Jan. *Otec německého hospodářského zázraku Ludwig Erhard*. České Budějovice: Herbia, 2002. ISBN 80-238-8885-4
- EUCKEN, Walter. *Zásady hospodářského řádu*. Praha: Liberální institut, 2004. ISBN 80-86389-32-4
- HOLMAN, Robert. *Dějiny ekonomického myšlení*. Praha: C. H. Beck, 2005. ISBN 80-7179-380-9
- TALÁBOVÁ, Zdenka a kol. *Reforma a transformace*. Praha: Liberální institut, 2003. ISBN 80-86389-29-4
- ŠULC, Zdislav. *Jak se zrodil západoněmecký "hospodářský zázrak"*. Praha: Práce, 1990. ISBN 80-208-0077-8

Vedoucí bakalářské práce: Ing. et Ing. Miloš Nový
Katedra ekonomie a kvantitativních metod

Datum zadání bakalářské práce: 21. října 2016
Termín odevzdání bakalářské práce: 24. dubna 2017

Doc. Dr. Ing. Miroslav Plevný
děkan

Ing. Michaela Krechovská, Ph.D.
vedoucí katedry

V Plzni dne 21. října 2016

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma

Ordoliberalismus a „Německý hospodářský zázrak“

vypracoval samostatně pod odborným dohledem vedoucího bakalářské práce za použití pramenů uvedených v přiložené bibliografii.

Plzeň dne 21. 4. 2017

.....

podpis autora

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucímu mé bakalářské práce Ing. et Ing. Miloši Novému za vedení mé bakalářské práce a za poskytnutí cenných rad a připomínek.

Obsah

Úvod.....	8
1 Ordoliberalismus.....	10
1.1 Hlavní představitelé	11
1.1.1 Wilhelm Röpke	11
1.1.2 Ludwig Erhard	12
1.1.3 Walter Eucken.....	13
1.2 Cíle hospodářské politiky	14
1.3 Konstituující principy soutěžního řádu.....	15
1.3.1 Měnová stabilita.....	16
1.3.2 Volné trhy	18
1.3.3 Stálost hospodářské politiky	19
1.3.4 Smluvní svoboda.....	20
1.3.5 Ručení	21
1.3.6 Soukromé vlastnictví	21
1.4 Regulující principy soutěžního řádu	22
1.4.1 Kontrola monopolů	22
1.4.1 Důchodová politika.....	23
1.4.2 Anomálie na trhu práce.....	23
1.4.3 Kalkulace	24
2 Západní Německo mezi lety 1945 až 1948.....	25
2.1 Politika centrálního řízení hospodářského procesu	25
2.1.1 Konjunktura a zaměstnanost.....	26
2.1.2 Mezinárodní obchod	27
2.1.3 Problém rovnováhy.....	28
2.1.4 Problém kalkulace.....	28
2.1.1 Sociální otázka.....	29
2.2 Prohlubující se problémy	29
2.2.1 Problém monetární politiky	30

3	Západní Německo po reformách z roku 1948	31
3.1	Měnová a hospodářská reforma	31
3.1.1	Základní principy německé měnové reformy	33
3.2	Regulace ekonomické rovnováhy	34
3.3	Kapitálový trh	34
3.4	Zahraniční vlivy na vývoj ekonomiky	35
3.5	Veřejný sektor, státní podpory a problémy s tím spojené.....	36
3.6	Hospodářská politika a inflační problémy	37
3.7	Sociálně tržní hospodářství.....	38
3.7.1	Pilíře sociálně tržního hospodářství.....	39
3.7.2	Překonání konjunkturálních cyklů.....	40
4	Zhodnocení výsledků reforem	42
4.1	Subjektivní podmínky úspěchu reforem	42
4.2	Hlavní důvody úspěchu	43
4.3	Projev reforem ve vybraných ekonomických ukazatelích.....	44
5	Využití ordoliberalních zásad a principů v současnosti.....	46
5.1	Argumenty pro využití.....	46
5.2	Argumenty proti využití.....	50
5.3	Závěrečné zhodnocení argumentů	51
5.4	Aplikace ordoliberalních zásad a principů na Českou republiku	52
	Závěr	56
	Seznam tabulek	58
	Seznam použitých zkratk	59
	Seznam použité literatury	60
	Seznam příloh	62

Úvod

V současné době se již většině vyspělých hospodářství podařilo překonat důsledky světové finanční krize z minulých let a znova dosáhnout konjunktury. Tato hospodářství začínají čelit dalším problémům v podobě potřeby posílení hospodářského růstu a řešení sociálních otázek, ve kterých často a opakovaně selhávají. Možné řešení nám může nabídnout alternativní hospodářský přístup, který v minulosti zaznamenal velký úspěch. Hlavním cílem této bakalářské práce je objasnění ordoliberalismu, jakožto hospodářského konceptu, jeho vlivu na neobvyklý ekonomický úspěch v poválečné Spolkové republice Německo, který se nazývá „Německý hospodářský zázrak“, a definování základních principů tohoto hospodářského konceptu s důrazem na jejich možné využití v současnosti. Bakalářskou práci na toto téma jsem si vybral z důvodu snahy zjistit bližší podrobnosti o hospodářském směru, který v praxi dosáhl tak velkého úspěchu, a připomenout ho veřejnosti.

V první kapitole se bakalářská práce zaměřuje na objasnění základních myšlenek proudu freiburské školy, která zformulovala hospodářský přístup zvaný ordoliberalismus. Nejdříve je zde podrobněji rozebrána základní charakteristika a vymezení tohoto pojmu. Dále práce rozebírá hlavní představitele a cíle hospodářské politiky, které přizpůsobuje učení freiburské školy. Stěžejní část v této kapitole představují principy politiky soutěžního řádu, rozdělující se do dvou skupin na konstituující a regulující. V každé této skupině se nachází několik zásad, které práce blíže specifikuje.

V druhé části se předložená práce věnuje poválečné situaci v Západním Německu ještě před realizací Erhardových ekonomických reforem z roku 1948. Podrobněji zde popisuje fungování politiky centrálního řízení hospodářského procesu, její vlivy a chyby. Poté jsou blíže v práci specifikovány prohlubující se problémy této země, jež jsou převážně spojené s monetární politikou této doby.

Třetí část této práce je zaměřena na vývoj Západního Německa po realizaci již zmíněných reforem z roku 1948. Provedené ekonomické reformy jsou v rámci této kapitoly blíže popsány a to včetně základních principů měnové reformy. Je zde zároveň kladen důraz na popis důležitých oblastí, které formulovaly poreformní vývoj Západního Německa. Mezi tyto oblasti se řadí regulace ekonomické rovnováhy,

kapitálový trh, zahraniční vlivy na vývoj ekonomiky, veřejný sektor, státní podpory, hospodářská politika a inflační problémy. Další důležitou součástí této kapitoly je pojem sociálně tržní hospodářství, jež představovalo směr, kterým se Západní Německo vydalo, a proto je blíže popsáno včetně jeho pilířů. Poté je věnována část této kapitoly překonání konjunkturálních cyklů, které není běžné, ale v Západním Německu se objevilo. V rámci zmíněných částí je popsána role Ludwiga Erharda, který je považován za otce „Německého hospodářského zázraku“.

V předposlední kapitole je v rámci této bakalářské práce vypracováno zhodnocení výsledků provedených reforem. Jsou zde uvedeny subjektivní podmínky úspěchu Erhardových ekonomických reforem a výběr těch, dle mého názoru, nejdůležitějších důvodů úspěchu. Dále je součástí této kapitoly stručný popis projevu reforem ve vybraných ekonomických ukazatelích, který je doplněn o historická data. Práce zde blíže objasňuje důvody využívání pojmu „Německý hospodářský zázrak“, který je spojen s tímto obdobím.

Závěrečná kapitola bakalářské práce je zaměřena na využití ordoliberalních zásad a principů v současnosti. Zde je v rámci prezentace různých argumentů vyjádřen můj názor na tuto problematiku. Poté v rámci této bakalářské práce jsou mnou všechny argumenty shrnuty a zhodnoceny. V poslední části této kapitoly vyjadřuji svůj názor na aplikaci těchto zásad a principů na Českou republiku.

1 Ordoliberalismus

Teoretické základy ordoliberalismu položila takzvaná (tzv.) freiburská škola ve 30. letech 20. století v Německu jako protiklad k nacionálně socialistickému hospodářství, které přetvořilo ekonomiku z tržní na řízenou. Ještě před válkou v tomto systému o hospodářství začaly rozhodovat kartelové ústředny, které získaly právo rozdělovat suroviny a určovat ceny, a odborářské ústředny, které určovaly mzdy a rozložení pracovní síly. Tahle skutečnost se však nelíbila opozici, která zformulovala ordoliberalismus a začala ho prosazovat v zdecimované poválečné Spolkové republice Německo, které se jinak říká Západní Německo, kde sehrál zásadní roli při obnově země a vzniku „Německého hospodářského zázraku“. (Holman 1999)

Hlavním stavebním kamenem pro toto učení se stal liberalismus, ale ne v pojetí rakouské školy a jejího směru laissez faire, který je blíže specifikován v příloze A. Na rozdíl od tohoto chápání liberalismu se ordoliberalismus snaží vytvořit a definovat řád, jenž se podle ordoliberalních myšlenek sám neobjeví ani nevydrží. Tento státem vytvořený řád je považován jako nezbytný k fungování svobodných trhů a zároveň je to hlavní rozdíl, kterým se odlišuje tento směr od klasického liberalismu, tedy již zmiňovaného laissez faire. (Holman 1999)

Smyslem tohoto hospodářského směru je prostřednictvím řádu pevně ukotvit svobodu a zamezit zneužití státní moci, z čehož vyplývá, že není zaměřen jen proti trhům, ale i proti samotnému státu. Snaží se omezit byrokratické zásahy státní moci do fungování trhů a zamezit řízenému hospodářství. Jedná se tedy o spojení svobody a řádu, které je postaveno na základní myšlence zásadní provázanosti mezi hospodářským a právním řádem. Říká nám, že v první řadě by měl stát vytvořit právně institucionální řád, který by respektoval a zajistil volnou tržní konkurenci a nezasahování státu do tržních procesů. (Holman 1999)

Největší hrozba, která podle ordoliberalistů ohrožuje fungování svobodné tržní konkurence, není jen vnější v podobě státu, ale i vnitřní, kterou představuje vznik hospodářsky i politicky silných sdružení jako jsou například kartely, odbory, svazy a podobně. Tento poznatek vycházel z jejich vlastních zkušeností z předválečného Německa, kde vznikly monopoly, oligopoly a podobná zájmová seskupení, kterým se podařilo potlačit konkurenci, později ji dokonce omezit, a vyvíjet

politický tlak k prosazování jejich zájmů. Tento tlak uskutečňovali hlavně pomocí médií, financování politických stran a zkorumpování jednotlivých politiků a úředníků. Ordoliberalisté tuto situaci pojmenovali jako vytváření nových feudalit. Tato situace mohla vést až k oslabení státní moci a k narušení samotného řádu a hospodářského liberalismu. Nejednalo se však o něco nového, protože podobné situace nastaly již ve středověku, kde šlechta postupně přebírala moc panovníka, který se stal nakonec jen formálním vůdcem země, což následně vedlo k potřebě centralizace a upevňování absolutistické vlády panovníka. Ordoliberalisté sdílí názor, že takováto situace může nastat znova v podobě přenechání moci zájmovým skupinám a různým samosprávám, které oslabí hospodářský řád a liberální systém. Důsledkem oslabení státu a řádu pak může být nástup diktatury například fašistického typu, proto by měl stát vytvářet a spravovat řád, který těmito tendencím zamezí. (Holman 1999)

1.1 Hlavní představitelé

Nejdůležitějšími představiteli učení freiburské školy jsou Karl Schiller, Wilhelm Röpke, Walter Eucken, Ludwig Erhard a Alfred Müller Armack. Významnou osobností pro ordoliberalismus je také Friedrich August von Hayek, který jistým způsobem ovlivnil formulování názorů této školy, ale rozcházel se s tímto směrem v otázce vytvoření řádu, kde byl zastáncem teorie spontánního řádu, proto ho tedy řadíme k představitelům rakouské školy. (Holman 1999)

1.1.1 Wilhelm Röpke

Narodil se 10. 10. 1899 v městě Schwarmstedt ležící v Německu a jeho fotografie je uvedena v příloze B. (Wilhelm-Röpke-Institut 2017) Studoval na univerzitách v Göttingenu a Tübingenu, poté v roce 1922 získal doktorát v oboru politické ekonomie v Marburgu a následně se stal profesorem na univerzitě v Jeně. (Holman 1999) Po krátkém období výzkumu ve Spojených státech amerických (USA) začal v roce 1928 působit na univerzitě v Grazu, odkud ještě před nástupem Hitlera kritizoval a zároveň varoval před nebezpečím pravicového totalismu. (Wilhelm-Röpke-Institut 2017) O rok později začal pracovat na univerzitě v Marburgu, kde působil až do roku 1933. Poté, když se k moci dostal Hitler, odešel na univerzitu do Istanbulu a následně do Ženevy, kde zůstal až do své smrti v roce 1966. (Holman 1999)

Po druhé světové válce začal působit jako ekonomický poradce Ludwiga Erharda a měl velkou zásluhu na návrhu a realizaci sociálně tržního hospodářství v Západním Německu. (Wilhelm-Röpke-Institut 2017) Mezi jeho stěžejní díla patří „Německá otázka“, „Krise kolektivismu“ a „Kulturní ideály liberalismu“. (Holman 1999)

1.1.2 Ludwig Erhard

Ludwig Erhard (fotografie v příloze C) se narodil 4. 2. 1897 ve Fürtu, jenž leží v Bavorsku, a ve dvou letech prodělal dětskou obrnu, kterou podle lékařů neměl přežít. Díky péči jeho matky a štěstí se mu tuhle nemoc podařilo překonat, ale odnesl si z ní doživotní následky v podobě deformovaného chodidla, což mu způsobovalo problémy při chůzi. První světové války se zúčastnil jako voják bojující v Belgii a později na frontě v Rumunsku. Během bojů však v roce 1917 utrpěl těžká zranění na levém rameni a paži, díky kterým měl doživotní problémy s bolestmi například při změně počasí. V roce 1919 nastoupil na studia hospodářských věd a sociologie na vysoké hospodářské škole v Norimberku a podařilo se mu odpromovat v roce 1924. Během následujících čtyř let se mu podařilo získat titul doktora politických věd u Prof. Dr. Franze Oppenheimera na Univerzitě ve Frankfurtu nad Mohanem. Poté nastoupil na pozici vědeckého asistenta a později se stal vedoucím ústavu pro výzkum průmyslu v Norimberku, kde pracoval až do roku 1942, kdy musel pod nátlakem nacistů odejít. (Berwid-Buquoy 2002)

Po válce mezi lety 1945 až 1947 zastává funkci ministra hospodářství v jeho rodném Bavorsku. Následně působil do roku 1948 jako předseda „Zemského oddělení financí a půjček“ v Bad Homburku, kde pracoval na své verzi hospodářské a měnové reformy. Další rok převzal funkci ředitele „Správy pro hospodářství sjednocených oblastí“ ve Frankfurtu nad Mohanem až do doby, než se stal v roce 1949 ministrem hospodářství Spolkové republiky Německo (SRN), kterou zastával do roku 1963. Po tomto roce se stal na tři roky kancléřem SRN a v roce 1966 získal na rok pozici předsedy v Křesťansko-demokratické unii SRN, kde posléze dostal funkci čestného předsedy. V roce 1976 byl Ludwig Erhard navrhnut na Nobelovu cenu hospodářských věd pro rok 1977, ale než došlo k jeho kandidatuře, tak zemřel v Bonnu 5. 5. 1977 a byl pohřben v rodném Bavorsku. (Berwid-Buquoy 2002)

Během svého života se Ludwig Erhard stal významnou personou poválečného Německa. Za jeho působení, jakožto národohospodáře, pomohl připravit a zrealizovat důležité měnové a hospodářské reformy, které významně pomohli k obnově poválečného Německa a jeho tržní ekonomiky. Byl tak jeden z nejhlavnějších představitelů, kteří se zapříčinili o „Německý hospodářský zázrak“ a tím si vysloužil přezdívku „otce“ tohoto nevídaného ekonomického úspěchu. Ludwig Erhard zároveň prosazoval koncepci sociálně tržního hospodářství, ke které napsal knihy „Blahobyť pro všechny“ a „Německá hospodářská politika“. Tyto knihy vytvořily základní teoretické pilíře k zmiňovanému hospodářskému směru a staly se tak významnými pro všechny národohospodáře. (Holman 1999)

Za svůj život Ludwig Erhard získal 23 čestných doktorátů jak z Německa, tak i ze zahraničí, dále získal 37 německých a zahraničních vyznamenání, stal se čestným občanem 5 měst a obdržel více než 120 čestných uznání a řádů z celého světa. (Berwid-Buquoy 2002)

1.1.3 Walter Eucken

Walter Eucken se narodil 17. 1. 1891 v Jeně a jeho fotografie je k nalezení v příloze D. Podařilo se mu vystudovat několik odlišných oborů, konkrétně národohospodářství, historii a filozofii. Tyto vědy studoval na univerzitách v Kielu, Bonnu a Jeně, přičemž v roce 1913 se mu podařilo získat doktorát právě na univerzitě v Bonnu. Během první světové války narukoval a sloužil jako voják na frontě, následně po konci války v roce 1921 habilitoval na berlínské univerzitě, kde začal přemýšlet o dosavadních pojetích ekonomiky a usoudil, že jsou nedostatečná, což ho přivedlo k hledání nových cest a myšlenek. V roce 1925 začal pracovat jako profesor na univerzitě v Tübingenu, ze které po dvou letech odešel na univerzitu ve Freiburgu. V roce 1939 se mu podařilo dokončit dílo „Základy národního hospodářství“, ale kvůli negativním názorům na nacionální socialismus mu hrozilo nebezpečí ze strany hitlerovské diktatury. Další významné dílo, které se ale vydalo až po jeho smrti, se jmenuje „Zásady hospodářského řádu“. Zasloužili se o to K. Paul Hensel a jeho manželka E. Euckenová. Dále W. Euckenovi se podařilo za svůj život publikovat velké množství článků v odborných časopisech a v roce 1948 vydal spolu s Franzem Böhmlem ročenku „Ordo“, která měla podobně jako myšlenky freiburské školy sloužit k vytvoření společenského a hospodářského řádu, který by respektoval svobodu

a důstojnost člověka. Walter Eucken zemřel 20. Března 1950 během jeho přednáškového turné v Londýně. (Eucken 2004)

1.2 Cíle hospodářské politiky

Nejvíce se v rámci definování cílů hospodářské politiky používá magický čtyřúhelník, který má obsahovat nejdůležitější cíle, mezi ně patří rovnováha vztahů se zahraničím, zajištění zaměstnanosti, stabilní cenové hladiny a hospodářské růstu. Každý z těchto cílů tvoří vrchol čtyřúhelníku, kde nahoře nalezneme průměrné roční tempo růstu reálného produktu, vlevo je průměrná roční míra nezaměstnanosti, vpravo se nachází průměrný podíl salda běžného účtu platební bilance na nominálním produktu a dolním vrcholem je průměrná roční míra inflace, přičemž veškeré hodnoty jsou uváděny v procentech. Teorie říká, že úspěšnost dané ekonomiky se měří podle velikosti plochy v jejím čtyřúhelníku. Tyto klasické cíle mají podle ordoliberalisty Waltera Euckena několik nedostatků a hospodářství by se mělo zaměřit i na důležitější cíle než na ty v magickém čtyřúhelníku. (Cábová 2012)

Prvním cílem magického čtyřúhelníku, jak již bylo zmiňováno, je nastolení rovnováhy vztahů se zahraničím, které je často doprovázeno státními zásahy například v podobě cel, kvót. Ty pak mohou vést k neefektivnosti, protože vzniká možnost změnit podobu dovážených a vyvážených statků. Stát ani jiné orgány by tedy vůbec neměly do obchodu se zahraničím zasahovat. Role státu v tomto případě spočívá v zajištění vhodného výběru dovážených a vyvážených statků, který povede k nejvyšší úrovni zaopatření občanů. Při této činnosti musí zároveň národohospodáři dbát na ekonomickou kalkulaci. (Cábová 2012)

Problematika nezaměstnanosti je dalším klasickým cílem. Projevuje se zde snaha státu nastolit co nejnižší míru nezaměstnanosti, která by vedla k obecnému blahobytu. Většina státních zásahů zde však vede k druhotným nežádoucím efektům, které deformují hospodářský řád. Řešení, jaké by stát měl prosazovat, spočívá v koordinaci ekonomického procesu. Správné využívání vzácných zdrojů vede k vybalancování trhu práce a zajištění plné zaměstnanosti. (Cábová 2012)

Třetí cíl hospodářské politiky spočívá v zajištění stabilní cenové hladiny. Problémy spojené s inflací a deflací hrají v hospodářském řádu velkou roli, protože narušují zásadně jeho fungování. Bohužel, stát často svojí aktivní monetární politikou rozvrací

koordinaci tržních aktivit a funkčnost cen pro kalkulace. Veškeré aktivní zásahy ze strany státu by tedy měly přestat. (Cábová 2012)

Posledním cílem je zajištění hospodářského růstu. Jedná se o nejvíce používaný ukazatel ve spojení s prosperitou. Podle Euckena je cílem člověka nejen produkování fiskálních statků, ale i „užívání“ si svých svobod a života. Hospodářský růst tedy není nejlepším cílem politiky. Ekonomického růstu se dosáhne automaticky při správném fungování hospodářství a jeho trhů. (Cábová 2012)

Skutečné cíle hospodářské politiky podle W. Euckena jsou také čtyři, ale mají jiný charakter než ty klasické.

Prvním cílem je myšlení v rádech, ve smyslu tvoření rozhodnutí podle pevného řádu, čím se zamezí vzniku nových složitých problémů. (Cábová 2012)

Dalším cíl představuje boj proti ideologiím, který je založen na německých historických zkušenostech. Ideologie často doprovází vznik mocenských skupin, které ovládají celý hospodářský systém a narušují jeho řád. Navíc tyto ideologie často podporují jen určitou skupinu lidí a staví na neinformovanosti a propagandě. Proti těmto nebezpečným ideologiím by měl být veden neustálý boj ve snaze zamezit jejich prosazování. (Cábová 2012)

Třetím problémem, který částečně zasahuje i do druhého, je ovládnutí státu zájmovými skupinami, čemuž by se mělo zamezit. Zájmové skupiny začnou ovládat trhy, přebírat privilegia a postupně oslabovat i státní moc. Výsledně naruší tržní rovnováhu a poškodí celou společnost. Boj s mocenskými skupinami je velmi důležitým a obtížným úkolem všech hospodářství. (Cábová 2012)

Posledním cílem je boj proti privilegiím. Jedná se o státem podporovaná zvýhodnění některých podniků na různých trzích, která vedou k vytvoření monopolu. Stát by měl v první řadě udržovat a chránit konkurenční prostředí, což je v rozporu s udělováním privilegií. (Cábová 2012)

1.3 Konstitující principy soutěžního řádu

Ordoliberalismus se zakládá na vytvoření soutěžního řádu, ten pro svoje fungování potřebuje určité principy, podle kterých se řídí. Tyto zásady se rozdělují do dvou kategorií na konstitující a regulující principy. Hlavním cílem soutěžního řádu

je zabezpečit efektivní alokaci dosažených prostředků a tím rovnováhu na trzích a blahobyt obyvatel. (Eucken 2004)

Všechny konstituující principy politiky soutěžního řádu sledují základní princip, kterým je vystavení funkčního cenového systému dokonalé konkurence. Tyto principy jsou založeny na myšlence pozitivního účelu, který se snaží hospodářský řád jen formulovat a rozvíjet, přitom nepodporuje omezující státní zásahy. Mezi konstituujícími principy musí fungovat sounáležitost, protože by jeden bez druhého správně nefungovaly. (Eucken 2004)

Konstituující principy soutěžního řádu řeší ve své problematice **měnovou stabilitu, volné trhy, stálost hospodářské politiky, smluvní svobodu, ručení a soukromé vlastnictví.**

1.3.1 Měnová stabilita

Pro ordoliberalismus je měnová stabilita nejzásadnějším prvkem, kterým se musí zabývat. Pokud není nastolena určitá stabilita hodnoty měny, nemůže být nastolen soutěžní řád. (Eucken 2004)

Velkou hrozbu pro stabilitu představuje inflace, která se objevuje v otevřené a skryté formě. V otevřené formě má za následek rozvrácení mechanismu řízení cenového systému, kterému sebere schopnost dostatečně řídit hospodářský proces kvůli nerovnoměrnému stoupání cen. Cenové relace pak nezrcadlí relace vzácností, čímž narušují efektivnost kalkulací podniků. Dalším důsledkem je stálost dlouhodobých dluhů při stoupání cen výrobků a výrobních prostředků, což má také za následek zkreslení jako v přechozím případě a to i kdyby ceny stoupaly stejně. Důsledkem toho vznikají zisky z inflace na místo z hospodářské činnosti, které způsobují produkci výrobků, jež by se jinak vůbec neprodukovaly nebo jen v menším množství. (Eucken 2004)

Ve skryté inflaci se ceny zafixují, což ochromí cenový systém a rozvrátí rovnováhu na trhu. Poptávka začne značně převyšovat nabídku, což vede k tvorbě černých trhů s jinými cenami nebo případně naturální směnou. Kalkulace pak v takovémto případě přestává být jednotná. (Eucken 2004)

Kromě inflace může nastat i jev zvaný deflace, který také zkresluje cenovou soustavu. V takovém případě kalkulace ztrácí svojí funkci, protože některé ceny se rychle mění

a některé na změny reagují velmi pomalu. Tato situace pak může vyvolat ztrátu jen v důsledku působení deflace. (Eucken 2004)

Jen při nastolení měnové stability se do hospodářského procesu může zabudovat nástroj jeho řízení. Měnový systém by kromě toho, že udržuje stabilní měnu, měl být schopný fungovat v co největší míře automaticky. (Eucken 2004)

Pokud by totiž nebyl schopen tímto způsobem fungovat, tak by do něj musely zasahovat řídící osoby, což na základě zkušeností z minulosti zpravidla vede k velkým chybám a škodám. Problémem je to, že tyto osoby podléhají tlakům pro zavedení inflačních opatření, kterými by se kryly disproporce ve výrobních procesech vznikající při udržování umělé plné zaměstnanosti. Monetární nestabilita se v hospodářství vyskytuje i díky bankám, které při poskytování úvěrů pumpují peníze do ekonomiky a při splácení pak tyto peníze mizí. Zásobování ekonomiky penězi je tedy závislé na likviditě bank, jejich přístupu k poskytování úvěrů a ochotě podniků k realizaci investic. Při budování soutěžního řádu je potřeba počítat s citlivostí cenového systému na nestabilitu měny. (Eucken 2004)

Zajištění stability se stalo bodem různých diskuzí, ze kterých vzešly tři plány. První je založený na myšlence zachování aktuálního bankovního systému a při vzniku nestability využít centrálních orgánů. Muselo by se zde pro sladění úvěrů a úspor neustále zasahovat do hospodářského procesu. Centrální orgány by se však dostaly do příliš složité situace, kde by musely čelit tlakům ze všech stran, což by ovlivnilo funkčnost systému a nevedlo k měnové stabilitě. (Eucken 2004)

Druhou možností je změna dosavadního systému, která by soukromým bankám odebrala schopnost generovat peníze. Došlo by k rozdělení bank na bankovní část a na část s bezhotovostními penězi. Centrální banka by v tomto systému kryla bezhotovostní peníze. Ve výsledku by se odstranila nestabilita spojená se soukromými bankami, ale nevytvořil by se žádný automatický systém. Vše by řídila centrální banka, která by podléhala vlivům vlády, což by následně mohlo způsobit nestabilitu měny. (Eucken 2004)

Třetím plán zakládá na tzv. zbožíové měně. V takovém případě by se založil centrální úřad, který by nakupoval a prodával koš složený z různého druhu zboží, přesněji by se jednalo o skladové certifikáty zboží a prodával by je za pevně stanovenou cenu. V tomto koši by se však ceny různých zboží mohly jakkoliv měnit.

Agentura by aktivně a hospodářsky vstupovala na trhy. Hodnota měny by se pak odvíjela od průměrné vzácnosti daného stabilizátoru. V takovémto systému by se podařilo překovat inflaci i deflaci, ale vyskytovali by se zde další problémy, jako například nemožnost odolávání inflaci donekonečna a podobně. Na mezinárodních trzích by bylo potřeba stanovit pro všechny země identický koš. Tento způsob je univerzální tím, že se snaží vytvořit stabilitu měny pomocí odstranění vlastní příčiny nestability. (Eucken 2004)

1.3.2 Volné trhy

Volné trhy jsou důležitým předpokladem k fungování konkurenčního prostředí. Stát, soukromé nebo poloveřejné mocenské skupiny se však volné trhy snaží narušit ovlivňováním nabídky nebo poptávky. Tento problém se netýká jen minulosti, ale i současnosti, a většinou se jedná o blokování nabídky či poptávky. Stát například zakazuje dovoz, vytváří cla a další podobná omezení. Soukromé mocenské skupiny a monopolní síly vytváří systém blokád, který omezuje fungování konkurence na trhu nebo ji zcela potlačuje. Mohou zde vzniknout zvláštní veřejně soukromé uskupení, ve kterých stát podporuje soukromý sektor ve vybudování blokády nabídky například patentovým právem. Získá-li podnik na trhu výlučné privilegium například od státu, okamžitě má tendenci odstranit veškerou konkurenci. (Eucken 2004)

V tržním hospodářství dokáže mechanismus konkurence fungovat i v případě uzavřených trhů. Přesto je potřebné, aby se uplatňovala hospodářská politika se zásadou otevřených trhů, protože v případě uzavřeného trhu hrozí velké nebezpečí narušení dokonalé konkurence. Při blokáde nabídky a poptávky zde vznikají velké tendence ke vzniku monopolů, oligopolů a kartelových dohod. V případě otevřeného trhu je obtížné tyto monopoly, oligopoly a kartelové dohody s přicházející konkurencí udržet. Pro vznik soutěžního řádu je tedy nezbytné otevření nabídky a poptávky i v případě, že by se v uzavřených trzích vytvořil systém dokonalé konkurence, protože by v takovém případě stejně nefungoval naplno. Nešlo by zde totiž nastolit všeobecnou rovnováhu, neboli sladit četné trhy a výrobní odvětví. Pro možnost existence této rovnováhy je potřeba trhy otevřít. (Eucken 2004)

Na trzích by mělo existovat jen malé množství výjimek, v kterých by stát zajišťoval výhodu konkrétní subjektu. Dobrým příkladem je centrální banka, která má od státu zajištěné výlučné privilegium na emisi bankovek. Obecně je naopak zapotřebí zakázat

veškeré druhy „omezování soutěže“ nejen ze strany soukromníků, ale i státu a jeho omezovacích opatření. Je potřeba tedy nastolit takový hospodářský řád, který zajistí volné trhy. Zde se ukazuje rozdíl oproti politice laissez faire, která dovolí soukromím subjektům uzavřít trhy a likvidovat konkurenční prostředí. (Eucken 2004)

Na trhu se také můžeme sekat s ochrannými cly, které ale nezakazují dovoz a tím neblokují nabídku. Následkem těchto cel je prodloužení vzdáleností mezi zeměmi a změny v cenových relacích. Ochranná cla tedy neničí soutěžní řád, ale ohrožují ho zlehčením vzniku monopolu a s tím spojených tendencí. Další ochranný nástroj, který se na trhu vyskytuje, je patentové právo. Myšlenka tohoto práva spočívá v odměně vynálezce a podpoře technického rozvoje. Princip spočívá v tom, že vlastník patentu nabývá privilegium na jeho používání. Pokud se patent stahuje jen na menší část výrobního procesu a je možné ho obcházet pomocí jiných postupů, tak neblokuje nabídku a neničí volný trh. Častěji se však setkáváme s patenty, které obejít nelze a způsobují nedokonalosti trhu v podobě monopolů a oligopolů. Patenty se mohou dokonce stát hlavním důvodem při vzniku koncernů nebo kartelů a navíc mohou zamezovat jejich rozpadu. Je tedy důležité se zaměřit na patentovou politiku, snažit se omezit patenty a jejich dobu trvání, případně rozšířit povinné licence. Další možností, jak tuto problematiku řešit, je zavedení pouze přiměřeného poplatku za používání patentu a povolení jeho užívání každému kdo poplatek zaplatí. V extrémním případě je řešením zrušení celého patentového práva. (Eucken 2004)

1.3.3 Stálost hospodářské politiky

Stálost hospodářské politiky je významným konstituujícím principem, který se snaží vyřešit občasné silné snížení sklonu podnikatelů v investování, které se začalo objevovat v ekonomikách v posledních desetiletích. Za příčinu těchto snížení někteří lidé považují úbytek investičních příležitostí, což je však špatné tvrzení, protože investiční příležitosti na trhu budou vždy, pokud lidé budou pociťovat vzácnost statků jako tíživou. (Eucken 2004)

Je potřeba zjistit, proč sklon k investicím byl tak malý, i když existovali velké investiční příležitosti. K tomu je potřeba se zaměřit na hospodářské plány, ze kterých se dá zjistit, že za pokles investic jsou zodpovědné dva momenty. V prvním momentě se investice jevily jako neúčelné, což způsobili cenové relace, které například ovlivnil stát

stanovením mzdy na vysoké úrovni. Všechny výpočty přitom byly stanoveny jen pomocí plánovaných dat. Zde se projevil fakt, že hospodářský proces, lze řídit cenami jen v případě, že cenové relace zrcadlí správně vzácnost. Na tuto skutečnost navazuje další podstatný fakt, který říká, že je potřeba mít k realizaci větších investic určitou konstantnost dat. Na to naráží nestálá hospodářská politika, která příliš zvyšuje riziko u investic, protože zvětšuje rozdíl mezi plánovanými daty a reálnými daty. (Eucken 2004)

Ordoliberalismus, který chce vytvořit funkční soutěžní řád, musí zajistit určitou stálost své hospodářské politiky, aby správně probíhala investiční činnost. Soutěžní řád, na rozdíl od ostatních, dokáže trvale a správně sladit investice, protože obsahuje ve svém cenovém mechanismu nástroj, který identifikuje disproporce a dokáže je korigovat. Řeší také nedostatečnou míru investic v případě, že je způsobena posunem relace ceny-náklady. Pokud však hospodářská politika není dostatečně stabilní, nemůže tento řád fungovat naplno. Nestálost také může způsobit větší tendence k nabourávání volných trhu, prostřednictvím koncernů a podobně jako tomu bylo například v Německu. (Eucken 2004)

1.3.4 Smluvní svoboda

Smluvní svoboda je jedním z důležitých předpokladů pro vznik konkurence. Pokud by neexistovala a místo ní by se pouze vykonávaly příkazy a přijímaly přiděly, tak by konkurence nemohla vzniknout. Může však posloužit i k likvidaci konkurence a vzniku monopolních sil, čímž naruší základní princip soutěžního řádu. V takových případech existuje smluvní svoboda jen formálně, má tedy jiný význam. Význam konkurence se také často může měnit v závislosti na tržní formě. Pouze v dokonalé konkurenci, kdy se vytvoří na trhu rovnováha, je smluvní svoboda nejen formální ale i reálná. (Eucken 2004)

Ordoliberalismus má za to, že smluvní svobodu je potřeba upravovat, aby mohl fungovat soutěžní řád, oproti tomu teorie laissez faire zastává úplnou smluvní svobodu. Podle učení ordoliberalistů je tato svoboda nepostradatelná, ale přesto se musí určit její hranice. V žádném případě nesmí posloužit k uzavírání smluv, které omezí nebo odstraní smluvní svobodu, ale měla by být poskytnuta v oblastech, kde funguje dokonalá konkurence. (Eucken 2004)

1.3.5 Ručení

Každý, kdo může získat užitek, musí také nést odpovědnost za škodu. Ručení nám poskytuje možnost pokrýt dluh z majetku dlužníka. Funkce ručení se mění v závislosti na hospodářském systému, ve kterém je uplatňována. V případě soutěžního řádu je ručení velmi důležité. Umožňuje a usnadňuje výběr podniků a osob v čele. Zabezpečuje obezřetné nakládání s kapitálem. Dále překáží koncentraci moci způsobené přidružováním podniků, protože ručí-li subjekt za kupovaný podnik, tak si tu investici bude velmi promýšlet, působí zde preventivní účinek ručení. Naopak v případě omezeného ručení často vznikají koncerny, které narušují soutěžní řád. Systém ručení tedy zamezuje vzniku nesystémovým tržním formám a zaručuje funkčnost soutěže uvnitř řádu. (Eucken 2004)

V soutěžním řádu nese odpovědnost ten, kdo má na starosti plány a činy podniků a domácností. Omezené ručení se v soutěžním řádu poskytuje jen tam, kde poskytovatel kapitálu nezodpovídá, případně zodpovídá jen částečně za vedení obchodů, což je například drobný akcionář. (Eucken 2004)

V případě spojení soukromého vlastnictví a centrálního řízení, jako tomu bylo mezi lety 1936 a 1948 v Německu, nesou rizika podniky, ale řídí je centrální orgány, které ovšem za nic neručí. V tomto systému je tedy rušení špatně nastaveno, což poškozuje podniky i celé hospodářství. (Eucken 2004)

1.3.6 Soukromé vlastnictví

Soukromé vlastnictví se v 19. století a začátkem 20. století dostalo do diskuzí, vznikaly chybné názory, že kolektivní vlastnictví vyřeší sociální a hospodářskou situaci. Tento druh vlastnictví je spojen s centrálním řízením ekonomiky a jedná se o ekonomicky neefektivní typ vlastnictví. Nezměnilo by se to, ani kdyby stát předal řízení podniků jednotlivým manažerům a nechal si jen řízení investic. Podnikatelé potřebují určitý svobodný prostor, aby mohli rychle a efektivně rozhodovat o neustále měnící se optimální kombinaci výrobních faktorů, což manažeři v kolektivním vlastnictví podniků nemají, protože dostávají četné příkazy z centra. Nastavení hospodářského řádu s všeobecným kolektivním vlastnictvím je tedy neefektivní, chybí zde prvek intuice nezbytný k obstání v soutěži. (Eucken 2004)

Fungování soutěžního řádu je tedy spjaté se soukromým vlastnictvím. Nevylučuje se však státní vlastnictví některých podniků na trhu, pokud ale se tyto podniku zařadí do soutěžních trhů a nenaruší se tvorba cen. Naopak, soukromé vlastnictví není zárukou soutěžního řádu, jelikož je slučitelné i s jinými hospodářskými řády jako například v Německu, kde se zachovalo soukromé vlastnictví, ale řízení bylo přeneseno na plánovací instituce. Soukromé vlastnictví nabývá tedy různých podob v závislosti na tržní formě, která upravuje charakter vlastnického práva. (Eucken 2004)

Hlavním smyslem soukromého vlastnictví za dokonalé konkurence je využívání moci a svobody s ním spojené pro národní hospodářství, zároveň ale přitom být bezmocný při omezování moci a svobody ostatních vlastníků na úrok celku. Existuje zde tedy rovnovážné hospodářské rozdělení moci. Soutěžní řád také zajišťuje, aby soukromé vlastnictví výrobních prostředků nevedlo k hospodářským a sociálním nedostatkům. Se soukromým vlastnictvím se neoddělitelně pojí soukromá svoboda. (Eucken 2004)

Největší nebezpečí soukromého vlastnictví spočívá ve vzniku monopolních sil, které ovládnou trh, zamezí státu jejich zrušení a uplatňují svojí moc proti dělníkům, odběratelům a konkurentům, tyto síly pak těžce poškozují hospodářský proces. Na základě tohoto problému pak sílily tendence k zavedení kolektivního vlastnictví. Řešením je kontrola konkurence, při které se zachovají principy soutěžního řádu. (Eucken 2004)

1.4 Regulující principy soutěžního řádu

Dodržování konstitučních principů nezaručuje eliminaci některých problémů spojených se soutěžním řádem. Tyto nedostatky a slabiny systému musí ošetřit regulující principy, které ochánají správné fungování politiky soutěžního řádu.

Regulující principy politiky soutěžního řádu se zabývají **kontrolou monopolů, důchodovou politikou, anomálií na trhu práce a kalkulací.**

1.4.1 Kontrola monopolů

Monopoly a oligopoly se mohou na trhu vyskytovat i při striktním dodržování všech konstitučních a regulujících principů soutěžního řádu, jejich vznik a existence je však těmito principy velmi ztížena. (Eucken 2004)

Nejhorším řešením tohoto problému je zestátnění monopolu, které vede ke vzniku dalších potíží. V soutěžním řádu se tedy přistupuje k lepšímu řešení v podobě kontroly monopolů, kdy se zřídí nezávislý orgán, který přebere dohled nad monopoly. Existence tohoto úřadu by měla být samozřejmostí v každém soutěžním řádu. Hlavní funkcí by měla být snaha o rozpuštění monopolních sil a případná kontrola těch, které nelze zrušit. Řídit by se přitom měl pomocí symptomů spojených s působením monopolu, jako jsou například cenové války, blokády, věrnostní slevy a podobně. V případě rozpoznání takového chování podniku je potřeba okamžité zakročení kontrolního úřadu, pokud ale žádný ze symptomů nerozpozná, nemůže zasáhnout, protože je omezován zákonem. V krajních případech tak jeho funkci může zastat vláda, anebo samotní účastníci trhu pomocí žalob. Při správném fungování regulačního monopolního úřadu se projeví i prevence, která sebere motivaci podnikům ovládat trh. (Eucken 2004)

1.4.1 Důchodová politika

Důchodová politika je dalším z regulujících principů, který má odstranit nebo oslabit nedostatky soutěžního řádu. Důchody se v tomto řádu rozdělují podle automatizmu, který nepodléhá žádnému etickému vlivu a tím se dostává do problému se sociální spravedlností. Důchodová nerovnost, která zde nastává, vede k vyrábění luxusních statků už v době, kdy ještě domácnosti s nízkými příjmy potřebují uspokojit naléhavé potřeby. (Eucken 2004)

Na základě této situace potřebuje být v soutěžním řádu provedena určitá úprava, aby se tomu zamezilo. Částečně tomu lze zabránit pomocí progresivního zdaňování, které zastává v tomto řádu sociální smysl, kterým je korigování procesu rozdělování. Progresivní zdaňování však musí pevně vytyčit horní a dolní hranici, tak aby nedocházelo k omezení progresu investic, ale zároveň se zahrnulo sociální hledisko. Každý stát si tuto hranici stanovuje individuálně podle jeho současné situace. (Eucken 2004)

1.4.2 Anomálie na trhu práce

Jedná se o anomální chování nabídky na trhu práce, které představuje zvyšování nabídky práce při poklesu mezd. Nastávají zde tedy problémy spojené s poklesem mezd a cen, které soutěžní řád značně oslabují, ale někdy se dokonce vyřeší pouhou aplikací

konstitujících principů. Nejvíce se na tom podílí princip volných trhů spojený s dokonalou konkurencí. Ta se na trhu projevuje volným pohybem pracovních sil a flexibilitou při změně zaměstnání, což znemožní tlak na mzdy, který se objevuje při ovládnutí trhu monopolními silami. Dalšími zmírňovacími faktory tohoto anomálního chování jsou různé zákazy, například zákaz dětské práce. (Eucken 2004)

1.4.3 Kalkulace

Základním myšlenou kalkulací je sladění jednotlivých kalkulací domácností a podniků v systému konkurenčních cen, kterým se docílí získání důvěryhodné kalkulace celého hospodářství, na základě které se pak ekonomika řídí. Tento systém funguje přesně, ale objevují se v něm problémy na straně kalkulace zaměstnavatelů, kteří ve své kalkulaci občas nezahrnou důsledky svých plánů na zaměstnance. Řešením v rámci soutěžního řádu je ochrana zaměstnanců vůči takovému plánování. Tato ochrana pak musí být vymáhána prostřednictvím různých předpisů a státních kontrol. (Eucken 2004)

2 Západní Německo mezi lety 1945 až 1948

V roce 1945, kdy Německo kapitulovalo, a tím skončila druhá světová válka v Evropě, se vítězné strany války dohodly na rozdělení německého území na čtyři okupační zóny. Jejich přesná podoba je zachycena na mapě v příloze E. Mezi tyto země patřila Velká Británie, USA, Sovětský svaz a Francie. Nejdříve po dobu dvou let, každá z těchto zemí spravovala svoje okupované území víceméně samostatně, poté vytvořily britské a americké zóny ekonomické sdružení tzv. „bizónie“, nedlouho na to se přidala i Francie a vznikla tzv. „trizónie“, která vytvořila základ pro vznik Západního Německa. Na druhé straně stála okupační zóna pod správou Sovětského svazu, která se v roce 1949 přetvořila na Německou demokratickou republiku (NDR). Tato republika se pak pod vlivem Sovětského svazu vydala jiným hospodářským i politickým směrem a proto je tato bakalářská práce zaměřena na Západní Německo. (Knowles 2014)

Po skončení války bylo Německo zanecháno v chaosu. Většina domů a bytů byla zničená a neobyvatelná, následkem toho se ocitly milióny lidí bez domova. Dalším velkým problémem se stal příliv miliónů imigrantů, kteří po válce začali proudit do Západního Německa, jednalo se například o německé obyvatelstvo odsunuté z československých Sudet. Do toho musely okupační síly řešit problémy s milióny zajatých nebo zraněných vojáků. Hospodářství se nacházelo v úpadku, byl nedostatek surovin, paliv, elektřiny, přepravních prostředků a komunikačních služeb. Průmysl a hospodářství se zastavily, navíc k tomu byl nedostatek potravin a hrozilo hladovění a epidemie různých nemocí. (Knowles 2014)

V následujících letech po skončení války se v okupačních zónách, které představovaly Západní Německo, navázalo na politiku centrálního řízení. Tento hospodářský směr nepřinesl žádná zlepšení německé situace a naopak prohloubil stávající problémy.

2.1 Politika centrálního řízení hospodářského procesu

Politika centrálně řízeného hospodářského procesu se v Německu uplatňovala nejen v poválečném předreformním období mezi lety 1945 až 1948, ale začala se prosazovat už v roce 1938 z důvodu nespokojenosti obyvatel s tehdejší situací. Hlavním důvodem ale bylo spíše zneužívání systému nacisty pro potřeby války. V Německu toto centrální řízení nebylo spojeno s „kolektivním vlastnictvím“, kdy všechny podniky jsou

ve vlastnictví státu, ale preferovalo se nadále soukromé vlastnictví. Soukromí vlastníci ale měli omezená práva a mohli s jejich výrobními prostředky nakládat jen v omezeném rozsahu, tak aby splnili kvóty stanovené centrálním řízením. Protikladem v tomto bylo Rusko od roku 1928, kde se kompletně zakázalo soukromé vlastnictví. (Eucken 2004)

Základním cílem této politiky bylo zamezit „anarchii kapitalismu“, zajistit sociální spravedlnost a jistoty. Princip přitom spočíval v tom, že stát řídil každodenní hospodářský proces a hospodářský řád, čímž se stala pravým opakem politiky laissez faire, která proces i řád nechávala na jednotlivcích. Ceny v tomto systému stanovuje centrální autorita, jsou pevně stanoveny a slouží pouze pro výpočet kalkulace. (Eucken 2004)

Pro lepší pochopení politiky centrálního řízení hospodářského procesu, jejich nedostatků a problémů je nezbytné se zaměřit na jednotlivé oblasti, které ovlivňuje.

2.1.1 Konjunktura a zaměstnanost

Jedním z projevů hospodářské politiky centrálního řízení je plná zaměstnanost, které se v tomto systému docílí poměrně lehce a bez rizika následného propouštění. Důvodem je neustálé uskutečňování investic nad rámec disponibilního uspořádaného kapitálu, přičemž se následný deficit financuje tvorbou peněz. Poté nové peníze vyvolají vyšší poptávku po statcích, která vede k inflačním tendencím způsobující plnou zaměstnanost. Inflace by v ekonomice způsobila růst cen, tomu se ale snaží centrálně řízená ekonomika zabránit pomocí stanovení pevných cen. Spotřebitelům a výrobcům se pak hromadí nadměrná peněžní zásoba a čekají, až se na trhu objeví zboží. V takovémto prostředí není pro výrobce žádný problém prodat všechno zboží, které je schopen vyprodukovat. Administrativa zde využívá skryté inflace, která umožňuje realizaci plné zaměstnanosti. Dalším důvodem umožňující tuto míru zaměstnanosti je nerespektování kalkulace nákladů. V tržní ekonomice se zaměstnanec propustí pokud náklady na jeho zaměstnávání nepokryjí výnos vzniklý jeho zaměstnáváním. V politice centrálního plánového hospodářství nelze prostředky globálního řízení zjistit, zda jednotlivý zaměstnanec pokryje svým výnosem náklady spojené se svým zaměstnáváním. Centrální řídicí orgán nemá k dispozici žádnou kalkulaci a nemá tedy důvod rušit pracovní pozice, i když se na první pohled dá poznat jejich ekonomická nevýhodnost. (Eucken 2004)

Přesto, že se v této hospodářské politice nesetkáváme s recesí, nezaměstnaností a poklesem investic, je hospodářský proces nerovnovážný. Příkladem může být situace v Německu, kde se na základě hrozícího nedostatku uhlí zvýšila jeho těžba, ale objevil se nedostatek vagónů k jeho přepravě, protože se do nich investovalo příliš málo. Výsledně se sice vytěžilo větší množství uhlí, ale jeho hodnota byla relativně mála, protože chyběly komplementární statky. Závěrem z toho vyplývá, že jednostranná podpora vybraných investic vede k následné disproporci. V celé ekonomice se pak tato disproporce projeví ve všech sektorech v podobě různých nedostatků, jako třeba chybějící náhradní díly nebo suroviny. V konečném stádiu tím utrpí ekonomická výkonost výrobního aparátu při výrobě výrobních prostředků. (Eucken 2004)

V centrálním řízení se neobjevuje problém konjunktury a nezaměstnanosti, ale je nahrazen jiným problémem. Projevuje se selhání řízení v podobě nedostatečného zásobování obyvatelstva a činností nezapadajících do sebe. Výsledkem je hospodářská nouze a silně klesající efektivnost, což vede k desintegraci hospodářského procesu. (Eucken 2004)

2.1.2 Mezinárodní obchod

Důležitým prvkem mezinárodního obchodu je vybudování funkčního mezinárodního hospodářského řádu, který je ale silně ovlivňován různými idejemi. (Eucken 2004)

V centrálním řízení se v otázce mezinárodního obchodu setkáváme opět s problémem kalkulace a nezrcadlení vzácnosti statku cenami. Centrální orgán nedokáže zjistit kolik zboží a jaký druh by se měl exportovat či importovat, aby to bylo ekonomicky výhodné. Celý proces pak vede k disproporcím a nerovnováze. Pokud tedy centrální administrativa zasahuje do mezinárodního obchodu, pak tento obchod ztrácí smysl, protože řídicí orgán není schopen vybrat druh a množství zboží, které je potřeba vyvést nebo dovést, navíc nemá nástroj, který by posloužil při překonávání vzácnosti. Nerovnováha na tuzemském trhu dokáže ovlivnit v rámci mezinárodního obchodu i tržní ekonomiky, kterým zabráni v nastolení tržní rovnováhy. Důsledkem toho pak země s tržním hospodářstvím byly donuceny k ochraně svého systému pomocí zákazů dovozu a podobně. V případě obchodu mezi dvěma zeměmi s centrálním řízením zaleželo na vzájemném sladění investic, toho však reálně nebylo možné docílit kvůli chybějícím výpočetním měřítkům. Existuje zde ještě teorie subordinace,

kteřá předpokládá, že země s centrálním řízením ovládá další země s tímto systémem a je schopna rozhodovat o její každodenní hospodářské činnosti, sestavuje tedy hospodářský plán obou zemí. Dochází zde k nespolehlivému sladění, kvůli chybějícímu globálnímu hodnocení, které by umožnilo exaktní kalkulaci. (Eucken 2004)

Tyto problémy zamezují splňování požadavků moderního industrializovaného světa a mezinárodní dělby práce, proto se tato politika nehodí k uspořádání světového hospodářství. (Eucken 2004)

2.1.3 Problém rovnováhy

Problém objevující se v rovnováze, je spojen se zásadou hospodárnosti. Člověk jednající individuálně v tržním hospodářství se rozhoduje podle principu hospodárnosti, což se přenáší na celou ekonomiku. V centrálně řízené ekonomice se však toto neděje, protože centrální orgán řídí celý systém a nedokáže se v něm řídit podle zásady hospodárnosti, jelikož na ni tento systém nebere zřetel a navíc mu k tomu chybí patřičné nástroje. V takovém to hospodářství se tvoří „nadbytek“ peněz neboli peněžní převis, který má za následek již zmiňované snadné prodání veškeré výroby. Peníze zde zastávají zvláštní roli, musí totiž udržovat hospodářský proces v chodu navzdory nerovnováze. (Eucken 2004)

Objevují se zde tři důležité aspekty, které mají za důsledek zhoršení zásobování statky a prokazují špatnost systému. První se týká konstrukce plánu, která je problematická, protože v ní dochází k pravidelným projevům silného sklonu k investicím při zanedbávání zásobování spotřebními statky. Druhým problémem je chybějící systém řízení, který vede k selhávání metody k dosahování stanovených plánovaných cílů. Třetím problémem je potlačení spontánních sil lidí v hospodářském procesu, které se kvůli tomuto hospodářskému směru nemohou dostatečně rozvinout. (Eucken 2004)

2.1.4 Problém kalkulace

Jedná se o důležitý problém, postavený na hodnotové kalkulaci, která se provádí v každém hospodářství. V centrálně řízeném je však nepoužitelná, protože nelze podle ní poznat, jak dalece byla překonána vzácnost, na které při hospodaření záleží. Nemůže-li se použít množstevní kalkulace,

tak stát využívá globální hodnocení, která nemohou nastolit rovnováhu. Dochází tedy k nadbytkům a nedostatkům jednotlivých druhů zboží. (Eucken 2004)

2.1.1 Sociální otázka

Je založena na problémech dělníků a zaměstnanců, kteří nebyli spokojeni s životními podmínkami, vadili jim různé nesvobody, nejistoty a nespravedlivé rozdělování. Za viníka byl označen „kapitalismus“ a odpověď měla být politika centrálního řízení hospodářství. (Eucken 2004)

Tato politika měla zlepšit jejich sociální podmínky, zabezpečit zaměstnanost a spravedlivé rozdělování ve společnosti. Problematiku nezaměstnanosti lze s její pomocí vyřešit poměrně snadno, naproti tomu řešení sociální otázky už tak jisté není. Dochází totiž k selhání systému, které vede k nezlepšování životní situace dělníků a zaměstnanců, naopak se zásobování dělníků dostalo na minimum. Důvodem bylo zvyšování „nucených“ úspor a investic, které nevedli v budoucnu ke zvyšování zásobování spotřebními statky, ale zase k dalším investicím. Rozdělování bylo nerovné a nespravedlivé. Obyvatelům přitom byly odebrány některé svobody, jako je svoboda stěhování, svoboda volby pracoviště, smluvní svoboda a svoboda spotřeby, což vedlo k žití občanů v nejistotě a strachu z případných trestů při porušení těchto nesvobod. (Eucken 2004)

Výsledkem bylo řízení výstavby společnosti shora místo zdola, což mělo sociální důsledky. Příkladem toho může být sociální bída, které panovala v poválečném Německu do roku 1948. Závěrem je tento systém nejen ekonomicky nevýhodný, ale má negativní vliv na sociální situaci v zemi. (Eucken 2004)

2.2 Prohlubující se problémy

Během prvních let po válce, dříve než se zrealizovaly a začaly fungovat Erhardovy ekonomické reformy, se naplno projevil dopad války na německé hospodářství a obyvatelstvo, který navíc umocnila politika centrálního řízení, jež oslabovala všechny snahy o zlepšení situace.

Zhoršila se celková ekonomická situace Západního Německa, navíc se nedařilo zlepšit potravinové zásobování obyvatel. Oficiální přiděly potravin zůstaly stejné i po dvou letech od konce války, přičemž reálně obyvatelé dostali ještě méně, než měli oficiálně obdržet. Německo už před válkou nebylo schopné vyprodukovat

pro svoje obyvatele dost potravin a po válce následkem rozdělení a zmenšení území to bylo ještě horší, navíc se všechny zemědělské farmy nacházely ve špatném stavu a chybělo jim potřebné zemědělské vybavení. Za takovéto situace se velmi dařilo černému trhu, stoupala kriminalita z důvodu snahy zajistit si základní potřeby a sílilo tzv. „křečkování“, které představuje snahu obyvatel o hromadění zásob. Všechny základní hospodářské odvětví po válce výrazně zaostávaly oproti předválečnému stavu a nezlepšovaly se. Výrazně špatně na tom byla průmyslová výroba, která byla pouze třetinová oproti stavu před válkou. Nedostatek nebyl jenom potravin, ale nebylo ani dost elektřiny, paliva, surovin, výrobních strojů a pracovních sil. (Malzahn 1991)

Přes veškeré snahy okupační správy se situace nezlepšovala a stoupající nervozita ve společnosti vedla k růstu demonstrací. Velkým problémem byl rozpor mezi okupačními silami, protože Francie a Velká Británie prosazovaly veřejné vlastnictví a společenskou kontrolu, oproti tomu USA uvažovalo více pragmaticky. Všechny tyto faktory výrazně brzdily poválečnou obnovu Západního Německa. (Malzahn 1991)

2.2.1 Problém monetární politiky

Nejzásadnějším problémem, s kterým se poválečné Západní Německo potýkalo, byla špatná situace monetární politiky, která čelila vysoké míře inflace. V hospodářské sféře tato monetární politika zapříčinila velké množství problémů, například ztrátu funkce peněz a ceny jako regulátoru výroby. S inflací se Německo potýkalo již před válkou, ještě před nástupem Hitlera k moci, kdy se dokonce jednalo o hyperinflaci. Nástupem Hitlera se tento problém potlačil přechodem k centrálnímu řízení a zafixováním cen. Po válce se opět obnovil a okupační správa Západního Německa musela začít hledat řešení. (Šulc 1990)

3 Západní Německo po reformách z roku 1948

Situace v Západním Německu se ani po dvou letech od konce války výrazně nelepšila. Prohlubovaly se problémy spojené nejen s koncem války, ale i s politikou centrálního řízení, která způsobila například rozpad měnové stability a vysokou míru inflace. Následkem toho se horšila ekonomická a sociální situace německých obyvatel. Na rozdíl od Německé demokratické republiky ovládané Sovětským svazem socialistických republik, která pokračovala dále v centrálním řízení, se okupační správa Západního Německa, kterou představovala Velká Británie, Francie a USA, rozhodla přistoupit k zásadním změnám. Přizvali si k spolupráci řadu německých poradců a společně začali vymýšlet reformy, včetně té nejzásadnější měnové. Nejdůležitějším z nich byl v té době bavorský ministr hospodářství Ludwig Erhard, který měl velký podíl na provedených reformách a prosadil souběžnou realizaci měnové a hospodářské reformy. (Šulc 1990)

Významným datem tohoto období se stal 23. 5. 1949, kdy se sjednotily jednotlivé okupační zóny pod správou již zmiňované trojce „západních“ zemích, čímž vznikla Spolková republika Německo, která neměla zpočátku pravomoc vytvářet ozbrojené síly. (Das Bundesarchiv 2013).

3.1 Měnová a hospodářská reforma

Veřejností je vnímána spíše jen samotná měnová reforma, která proběhla 20. 6. 1948 jen na části území Německa, které bylo pod okupační správou Velké Británie, Francie a USA. Málokdo včas zaznamenal, že souběžně s touto reformou byla provedena i hospodářská reforma, která změnila dosavadní fungování ekonomiky. Tato reforma totiž zajistila přechod od centrálně řízené ekonomiky k regulovanému peněžně tržnímu hospodářství, fungujícímu podle zásad freiburské školy a obnově ekonomické rovnováhy. Hlavním myslitelem těchto reforem byl Ludwig Erhard, a proto některé literatury tyto reformy označují jako Erhardovy reformy. (Šulc 1990)

Zajímavostí je, že na organizaci měnové reformy se podíleli velkým dílem západní spojenci, kteří spravovali již zmíněné okupační zóny. Druhou reformu, které byla hospodářského rázu a nesla sebou uvolnění cen, však nařídil v podstatě svévolně sám L. Erhard jako předseda Hospodářské rady. Mohl si tento postup dovolit

jen proto, že ho chránily okupační zákony. Samotné spojení svým jednáním zaskočil. (Talábová 2003)

Zlomovým podmětem pro realizaci reformy byla enormní inflace, která vznikla ze „zadržované inflace“ ještě z dob nacistického Německa a jeho regulovaných cen. Následkem toho peníze a ceny ztratily funkci regulátorů výroby a hrozilo, že pokud se neprovedou žádné změny, tak můžou nastat velké sociální a ekonomické problémy. (Šulc 1990)

Po rozhodnutí o realizaci vytvoření nové měny se objevil zásadní problém k diskusi a to jestli se má s měnovou reformou provést zároveň i hospodářská, která zruší regulaci cen, přidělový a obhospodařující systém, případně zda se má provádět postupně. Odpůrci rychlého přechodu se báli vypuknutí nepokojů spojených s potížemi zásobovat obyvatele a následovného vypuknutí hladu. Zde sehrál významnou roli právě Erhard, který zastával rychlý přechod k tržnímu hospodářství a získal pro něj důvěru jak obyvatel, tak okupačních sil na německém území. (Šulc 1990)

Přesto, že se tedy přešlo souběžně s měnovou reformou i k peněžně tržní ekonomice se v některých hospodářských sektorech zachoval dočasný státní cenový dozor v důsledku poválečné situace v Německu. Mezi tyto oblasti patřily například trhy se základními potravinami nebo hospodaření s byty. (Šulc 1990)

Další důležitým problémem k řešení bylo vytvoření měnového mechanismu, který zaručí stabilní měnu. Ta je důležitá k zajištění fungování peněžně tržní ekonomiky a zároveň poslouží jako nástroj centrální regulace ekonomiky. (Šulc 1990)

Také bylo potřeba vyřešit bankovní strukturu, kterou dřív tvořila Reichsbanka. Zde značně ovlivnily vývoj Spojené státy americké s jejich Federal Reserve System. Nejdříve se vytvořily v Západním Německu zemské centrální banky (LZB) a v roce 1948 vznikla Bank deutscher Länder (BdL), která měla na rozdíl od americké centrální banky vlastní aparát na realizaci obchodních činností. BdL tedy představovala vrchol centralizované bankovní soustavy a zároveň byla sesterskou bankou všech LZB. Tato soustava mohla vykonávat pouze omezené činnosti, které zahrnovaly styk s obchodními bankami a s veřejnými institucemi. Banky v této centralizované soustavě měly zakázaný styk s jednotlivými podniky nebo soukromníky. (Šulc 1990)

Centrální bankovní systém mohl na trhu cenných papírů provádět diskont směnky a realizovat lombardní obchody. Na volném trhu pak mohl obchodovat jen v případě potřeby regulovat peněžní trh a navíc měl výsadu přikazovat obchodním bankám, jak velkou mají mít minimální rezervu. BdL měla možnost po vydání emisního zákona emitovat peníze a od 1. 8. 1948 byl přes ni prováděn veškerý mezinárodní platební styk. (Šulc 1990)

3.1.1 Základní principy německé měnové reformy

Německá měnová reforma se skládala ze tří principů, které jsou uvedeny níže.

- 1) Původní inflací znehodnocená měna Reichsmark (RM) byla nahrazena novou měnou Deutsche Mark (DM). Jednalo se o takzvané (tzv.) „prvotní vybavení“ a „přeměnu bankovní vkladů“. Tyto prostředky představovaly „zákonné čerpání peněz“ a jednalo se o hlavní zdroj peněz pro zásobování národního hospodářství penězi. Tyto peníze se postupně vyčerpaly a v průběhu roku 1949 přestaly být důležité pro peněžní oběh. Na konci roku 1949 byly peníze v ekonomice rozloženy na třetinu v hotových penězích a dvě třetiny v bezhotovostních penězích na bankovních kontech. (Šulc 1990)
- 2) Veškerá stará měna byla nahrazena fyzickým i právnickým osobám novou měnou DM, toto zahrnovalo jak odevzdané hotovostní peníze, tak i peníze na účtech bankovních institucí, kterým se říkalo „staré pohledávky“. Poměr výměny bankovek byl nejdříve stanoven na 10 DM za 100 RM, zároveň mělo platit, že 50 % z těchto „starých pohledávek“ bude vázáno v tzv. „pevných kontech“. Z čeho vycházelo, že použít se dalo pouze 5 % „starých pohledávek“ v DM a tedy 5 DM ze 100 RM zůstávalo na „pevných kontech“. (Šulc 1990)
- 3) Regulace peněžního oběhu probíhala podle různých podmínek, kterými bylo ovlivňováno vyplácení vzniklých vkladů. Fyzické osoby získaly 60 DM na osobu v poměru 1:1, z toho 20 DM bylo vypláceno po 2 měsících. Právníkové osoby, živnostníci a podobně, získali obchodní obnos, který představovalo 60 DM za 1 zaměstnance. Speciální podmínky měli lidé, kteří měli nízkou hodnotu „starých pohledávek“. Zde se brala v úvahu jejich sociální situace. „Staré pohledávky“, které vlastnily územní instituce, železnice, pošty a finanční ústavy se rovnou zrušily. Země a obce získaly

„prvotní vybavení“, které se tvořilo podle průměrného měsíčního příjmu. Peněžní ústavy pak měly stanoveny samostatná podrobná pravidla pro přechod na DM. (Šulc 1990)

3.2 Regulace ekonomické rovnováhy

V krátkém časovém horizontu po realizaci ekonomických reforem se situace v Západním Německu výrazně nelepšila. Vlivem přílivu imigrantů se razantně zvětšovala nezaměstnanost. Ceny prudce stouply, z důvodu okamžitého uplatňování veškerých peněz, které občané dostali. (Šulc 1990)

Na základě těchto problémů, se začaly projevovat inflační tendence a názory podporující návrat k centrálně řízené ekonomice. Přistoupilo se tedy k protiinflačním opatřením v podobě snížení „zákonného čerpání“, které bylo hlavním zdrojem inflací, což snížilo výměnný kurz DM na 100:6,5, čímž se výrazně omezila a přizpůsobila realitě efektivní poptávka, aniž by se narušily tržní mechanismy. Dalším způsobem omezující inflaci byla úvěrová politika, ve které se přistoupilo k řadě restriktivních opatření ovlivňující obchodní banky. Navíc se vláda dohodla s odbory, které na základě stanovení pevných cen v některých oblastech nevyvíjely tlak na zvyšování mezd, a tím se eliminovalo riziko inflační spirály. (Šulc 1990)

Výsledek se projevil již koncem roku 1948, kdy se růst cen zastavil a začal klesat, rozkládal se černý trh, vyrovnala se nabídka s poptávkou, obnovila se konkurence mezi podniky a z trhu prodávajícího se stal trh kupujícího. Inflační riziko spojené s přechodem mezi hospodářskými systémy se podařilo zvládnout, čímž se zajistila měnová stabilita potřebná pro následný dynamický vývoj ekonomiky. (Šulc 1990)

3.3 Kapitálový trh

Kapitálový trh se dostal po měnové reformě do velkých problémů kvůli všeobecnému nedostatku investičního kapitálu, což zpomalovalo celkový rozvoj. Domácnosti ani firmy neměly mnoho prostředků ke spoření a navíc zde byly zmiňované restriktivní opatření týkající se poskytování úvěrů. (Šulc 1990)

Změna nastala v polovině roku 1949, kdy se přešlo z protiinflační politiky na prorůstovou politiku. Začaly se rušit omezující opatření a poskytovat daňové úlevy. Důležitou roli zastávala i zahraniční pomoc v rámci Marshallova plánu, který poskytoval peníze na investiční rozvoj. V září téhož roku byl přijat zákon,

který odstranil omezení na trhu cenných papírů, v důsledku toho burzy začaly fungovat naplno při tvorbě kapitálu. Také se vytvořily finanční instituce pro podporu rozvoje průmyslu a poskytování půjček k realizaci cílů obnovy, na které nestačí jiné úvěrové instituce. Postupně se do popředí dostalo samofinancování podniků. (Šulc 1990)

3.4 Zahraniční vlivy na vývoj ekonomiky

Zahraniční pomoc, která byla Německu po válce poskytnuta, představovala jeden z nejdůležitějších předpokladů pro rychlý růst ekonomiky a vznik tzv. „Německého hospodářského zázraku“. Významně podpořila ozdravovací proces po druhé světové válce, kdy německá ekonomika byla závislá na zahraniční finanční pomoci, dovozu surovin a potravin. Realizace této pomoci probíhala pomocí tří způsobů. (Šulc 1990)

První způsobem, který se realizoval hned po válce, byl Governemnt Appropriation for Relief in Ocupied Areas (GARIOA). Tuto pomoc představovaly dodávky základních potřeb pro obyvatele území okupovaného Spojenými státy americkými, které měly zamezit šíření sociálních problémů a epidemií. Na konci roku 1948 se tímto způsobem rozdalo 2,5 miliardy dolarů. Fungovaly zde také tzv. prodeje STEG, při kterých se rozprodával nepotřebný majetek americké armády. Začátkem druhé poloviny roku 1948 do roku 1952 fungoval v Západním Německu European Recovery Program (ERP), který je veřejnosti více známý pod názvem Marshallův plán. Jednalo o nejvýznamnější zahraniční pomoc Západnímu Německu, i když se nejednalo o dary, ale půjčky, které v budoucnu musely být splaceny. Tyto závazky byly v roce 1953 vyhodnoceny na 6,7 miliard DM, přesto se je Západnímu Německu podařilo z velké části během následujících 11 let splatit a SRN začala sama pomáhat jiným zaostalejším zemím. Tento plán fungoval na základě toho, že tuzemské podniky platily za dovozy v rámci této pomoci v DM, z těch se vytvořily tzv. protihodnotové zdroje, které se následně uvolnily převážně na investice. V ekonomice se tato pomoc nejvíce promítla na investicích, příkladem je tomu konec roku 1950, zde pocházely dvě třetiny peněz na investice právě z ERP a pouze jedna třetina z domácích veřejných zdrojů a emisí půjček. (Šulc 1990)

Důležitý zahraniční vliv představovala také liberalizace mezievropského obchodu, která zapříčila razantní zvětšení tzv. komerčního dovozu, který byl financován

z vlastních devizových zdrojů podnikatelského subjektu. Na základě této skutečnosti a ERP se podařilo už v roce 1949 dosáhnout úrovně předválečných dovozů. (Šulc 1990)

Vývozům se po měnové reformě také začalo značně dařit, v témže roce vzrostly o 75% proti předchozímu, nejvíce k tomu přispělo odbourání byrokratických překážek. Postupně se tento růst zbrzdil převážně kvůli devalvaci libry a nedostatečné reakci centrální banky, což mělo za následek znevýhodnění exportérů a problémy s platební bilancí, které se ale postupně vyřešily. (Šulc 1990)

Za zmínku stojí také snaha ze strany Západního Německa o stále větší liberalizaci vnitroeurospeského obchodu. Nejdříve se jedno o dohody o platebním a zúčtovacím styku, které řešily problematiku platebních deficitů. Zprvu byly nastaveny limity, do kterých se mohl uskutečňovat svobodný obchod, ty postupem času rostly a tím pokračovala liberalizace, která na sebe nabalovala další dohody odstraňující bariery vnitroeurospeského obchodu. (Šulc 1990)

3.5 Veřejný sektor, státní podpory a problémy s tím spojené

V poválečném období byla většina finančních prostředků veřejného sektoru v rozpočtech jednotlivých zemí a obcí. Tato skutečnost platila do doby, než vznikla Spolková republika Německo, poté začala postupně většina daňových výnosů mířit právě do rozpočtu tohoto spolku. (Šulc 1990)

Z důvodu provedení měnové reformy se příjmy do veřejných rozpočtů v podobě daňového výnosu razantně propadly. Bylo tedy potřeba provést „prvotní vybavení“ novou měnou než se situace stabilizuje. V následujících měsících začal daňový výnos prudce stoupat vlivem razantního vzestupu výroby. Současně ale nastalo i zvyšování výdajů, které rostly více než příjmy a proto se postupně začaly objevovat deficity veřejných rozpočtů v závislosti na velikosti odvodů v jednotlivých zemích. Tato skutečnost donutila zavést rozpočtová omezení „veřejné ruky“, která v podstatě zakázala deficitní hospodaření. (Šulc 1990)

Sociální systém a státní podporu v Západním Německu tvořily sociální dávky v podobě důchodu a podpory v nezaměstnanosti, které se financovaly na základě sociálního pojištění obyvatelstva. Stát sazby těchto odvodů postupně upravoval tak, aby se vybalancovávaly příjmy a výdaje. Existovaly zde také mimořádné majetkové dávky, které sloužily na zmírnění sociální situace občanů, kteří utrpěli vážné škody

z dob války. Tato dávka nebyla financována z klasických příjmů veřejných rozpočtů, ale z nadstandartních odvodů z lesního a zemědělského majetku, nájemních domů a podnikového majetku. Další významnou roli sehrála dotační politika, které obsahovala státní podporu bytové výstavby v podobě daňového zvýhodnění a podobných nástrojů, která výrazně pomohla vyřešit bytovou krizi po konci války. Podporovány byly i některé části zemědělství, týkající se základních potravin, a také dráhy a pošty. Další směr dotací byl do průmyslu na podporu těžby uhlí, hutního průmyslu a k podpoře elektráren. (Šulc 1990)

V 60. letech se subvenční politika dostává do problémů v důsledku velkého růstu výdajů a následného vytvoření schodku ve veřejném rozpočtu, což vede k růstu inflace. Sílí kritika dotací a na jejím základě se upouští od podpory průmyslu, protože bránil progresivním změnám. Zvětšují se dopravní tarify, ruší se slevy na jízdné, zdražují se listovní a balíkové služby a podobně. H. Rasch, který analyzoval Erhardovy reformy, mluví o tzv. „nesolidním financování“ dotací způsobeným tlakem zájmových skupin na politická rozhodnutí. (Šulc 1990)

3.6 Hospodářská politika a inflační problémy

Hlavním cílem hospodářské politiky bylo udržet stabilitu měny. Tuto stabilitu ovlivňovala domácí a importovaná inflace, a proto bylo potřeba vytvářet protiinflační kroky. Domácí inflaci způsobenou vnitřními faktory se podařilo krotit pomocí například politiky „vzácných“ peněz nebo vyrovnaného státního rozpočtu. (Šulc 1990)

Od roku 1951 roste nebezpečí importované inflace způsobené vnějšími faktory a to hlavně v důsledku trvalého přebytku obchodní bilance. Tento přebytek má za následek neustálý příliv zahraničního kapitálu do ekonomiky bez odpovídajícího růstu zboží a to zvětšovalo tlak na růst cen. Tato situace postavila centrální banku do problémové situace, protože pokud by zvýšila úrokové míry, tak by zahraniční kapitál proudil do ekonomiky ještě více a u bank by se hromadil tzv. „mrtvý kapitál“ v podobě zahraničních dobropisů a zlatých rezerv. Centrální banka tedy snížila úrokové míry z 5,5 % na nových 2,75%, to však způsobilo akorát přehřátí ekonomiky a tím i ještě větší nárůst inflace. V roce 1957 sílil tlak vlády na centrální banku, vláda přitom požadovala revalvací měny, tedy její zhodnocení pomocí změny kurzu. Proti této možnosti však sílilo exportérské lobby, které vydrželo do roku 1961, kdy došlo k pětiprocentní revalvací měny a změně kurzu ze 4,2 na 4 za dolar.

Zde se potvrdila správnost tohoto řešení, protože se následně začal snižovat přebytek obchodní bilance a v roce 1962 se dokonce dostala tato bilance po dlouhé době do záporných hodnot a tím se odstranil problém vnější inflace. (Šulc 1990)

Od roku 1965 se do popředí dostává opět domácí inflace. Tato inflace byla zapříčiněna hned několika zdroji. Jedním z nich byla špatná rozpočtová politika „veřejné ruky“, kdy se začínají přebytky rozpočtů měnit na schodky. Další významný zdroj představovala „spirála mzdy-ceny“. V poreformních letech panovala rovnováha mezi růstem mezd a produktivity práce, to se ovšem v 60. letech narušilo přibližováním k plné zaměstnanosti, která tuto rovnováhu narušila, a Německo bylo donuceno čelit této zvětšující se inflační spirále. (Šulc 1990)

3.7 Sociálně tržní hospodářství

Jedná se Müller-Armackův pojem, který proslavil až Ludwig Erhard, jenž ho začal používat hlavně kvůli německé historické tradici sociální odpovědnosti, která sahala až do poslední třetiny 19. století, kdy byl vytvořen první systém státního důchodového pojištění. (Holman 1999)

Podle ordoliberalistů tento řád v sobě zahrnuje ekonomickou svobodu a sociální jistotu. Na základě této myšlenky se v roce 1948 začaly propracovávat hospodářské reformy Západního Německa, přičemž tento termín pomohl Erhardovi naklonit si obyvatelstvo pro tyto reformy. Hlavní součástí těchto reforem byla liberalizace ekonomiky, ale zároveň měly za úkol vytvořit systém sociálního pojištění a sociální pomoci pro co největší zmenšení negativních dopadů těchto reforem na nejchudší vrstvy obyvatel. (Holman 1999) Velký podíl na možnosti realizace tohoto konceptu sehrála autoritářská vláda, protože pokud by se L. Erhard snažil prosadit své myšlenky v podmínkách pozdějšího parlamentního uspořádání, nejspíše by se mu to nepodařilo. (Talábová 2003)

„Jak říkal Erhard, sociálně tržní hospodářství se stane nálepkou, která bude lepena na lahve se zcela odlišným obsahem. Nemýlil se.“ (Holman 1999, str. 351) V Západním Německu se totiž začala objevovat dvě nepravdivá tvrzení, proti kterým musel Ludwig Erhard, jakož to hlavní politický zastánce a patron tohoto pojmu vystupovat. První spočívalo v tom, že tohoto druhu tržního hospodářství je potřeba jen po nějaké historické ekonomické a sociální katastrofě,

jako způsob zmírnění její následků. Druhým tvrzením, kterému oponoval, představoval názor, že se jedná jen o sbírku metod a prostředků k dosažení propojení tržní a ekonomického růstu se sociální problematikou, což podle něho bylo technokratické nepochopení tohoto pojmu. Argumentoval tím, že tento směr se nese v duchu historických hodnot spojených s křesťanstvím, kde si jedinec nese právo na svobodný rozvoj osobnosti a lidskou důstojnost. (Holman 1999) Často také dochází k omylu, když se předpokládá, že stát v tomto konceptu se snaží naroubovat na tržní hospodářství státní intervencionistická opatření. Jde o pravý opak tohoto tvrzení, protože sociálně tržní hospodářství se nesnaží dosáhnout pokřivení trhu, ale naopak usiluje o optimální fungování trhu, které zajistí sociální prospěch všem. (Talábová 2003)

Sociálně tržní hospodářství je tedy systém, který spojuje individuální iniciativu se společenskou solidaritou. Hlavní pozornost je kladena na člověka jako individuum, kterému v krajních případech pomáhá společnost na základě solidarity, ale jen v případě, že toho nemůže dosáhnout sám vlastním přičiněním. (Holman 1999) Stát jednotlivci pomáhá jen v případech, kde selhává nebo nestačí jeho vlastní zodpovědnost. (Talábová 2003)

Smyslem tohoto konceptu nebylo prohloubit rozdíly mezi bohatými a chudými, ale zajistit přesný opak, tedy bohatství pro všechny. „Sociální dimenzí tržního hospodářství je, aby každý hospodářský úspěch, ať nastane kdekoliv, každý prospěch z racionalizace, každé zlepšení pracovních výkonů, přispělo k blahu celého národa a posloužilo lepšímu uspokojování potřeb.“ (Talábová 2003, str. 14) Dále je potřebné zdůraznit, že podle L. Erharda se blahobytu pro všechny dá docílit bohatstvím prostřednictvím soutěže, tedy že hospodářská soutěž je nejlepší cestou jak zajistit bohatství ve společnosti. (Talábová 2003)

3.7.1 Pilíře sociálně tržního hospodářství

Architekti v čele s Ludwigem Erhardem definovali 3 pilíře potřebné pro vybudování sociálně tržní hospodářství.

Prvním předpokladem je princip konkurence, který se podle ordoliberalistů musí chránit a to pomocí instituce na ochranu hospodářské soutěže. Tato instituce by měla mít

za úkol bránit vzniku monopolů a oligopolů na trhu a vynucovat respektování nastavených pravidel trhu, případně trestat jejich porušování. (Holman 1999)

Druhým pilířem, důležitým pro vznik sociálně tržní hospodářství je stabilita měny, která je nezbytná pro zachování jistot obyvatelstva. Jedině stabilní měna dokáže zaručit přiměřenou míru inflace a stabilní kupní sílu. V opačném případě by vznikaly zásadní problémy v podobě hyperinflace, která by měla za následek enormní znehodnocení peněz, které by ztratily funkci uchovatele hodnoty. Kromě toho by ještě například lidé měli tendenci hromadit zboží, což by vedlo k jeho nedostatku a vznikla by takzvaná alokační neefektivnost, neboli neschopnost efektivně přerozdělovat zdroje, která je způsobena neschopností odlišit změnu ceny zapříčiněnou přetvořením nabídky a poptávky od změny způsobené inflací. Podstatnou roli zde také zastává centrální banka, která by měla být nezávislou institucí a sledovat jako hlavní cíl stabilitu měny. (Holman 1999)

Poslední část má tvořit sociální řád, který by v sobě odrážel společenskou odpovědnost, ale nezasahoval by do individuální iniciativy. Tahle skutečnost však v Německu byla postupně více a více narušována systémem sociálních dávek, který byl příliš velkorysý a zvětšoval přerozdělování ve společnosti. Základním kamenem tohoto pilíře byl důchodový systém, který byl průběžně financovaný a který se v současnosti dostává do problémů, jako je tomu například v České republice, kde hlavní problém tvoří demografický vývoj obyvatelstva. Jak je z textu patrné, jednalo se o problémový pilíř, který představitelé freiburské školy neměli tak dobře propracovaný jako ostatní. (Holman 1999)

3.7.2 Překonání konjunkturálních cyklů

V rámci aplikace sociálně tržního hospodářství v Západním Německu se podařilo L. Erhardovi překonat tzv. "konjunkturální cykly", které se v ekonomice pravidelně objevují. Nejednalo se však o náhodný jev, protože zavedená německá politika cílila na zajištění stabilní hospodářské konjunktury a odstranění zmíněných cyklů. Základem pro formulování tohoto cíle se stala historická zkušenost z předválečného Německa, kde se dostalo hospodářství do krize a umožnilo nástup Hitlera k moci. Z této zkušenosti L. Erhard vyzníval, že konjunkturální cykly způsobují hospodářské a následně politické krize svobodného světa. Hluboká deprese je pak schopna destabilizovat demokratický společenský řád a zapříčinit nástup nebezpečných idejí.

Každý s těchto cyklů se skládá ze zotavení, konjunktury, deprese a krize, po které následují znova zotavující ekonomické procesy. V Západním Německu se tyto cykly během „Německého hospodářského zázraku“ podařilo překonat a nastala devítiletá konjunktura navzdory předpokladům, že jeden konjunkturální cyklus by měl proběhnout během 7 let. (Berwid-Buquoy 2002)

4 Zhodnocení výsledků reform

Erhardovi ekonomické reformy spolu s prosazením zásad ordoliberalismu zaznamenaly nevídaný úspěch, který je od roku 1950 označován jako „Německý hospodářský zázrak“, přičemž poprvé tento název použily britské The Times. Hlavní důvod pro toho označení představovala rychlá obnova válečných škod a oslabujících opatření z Morgenthauova plánu, který měl zabránit Německu vést další války. (Czech Free Press 2010)

Nejvýraznější úspěch reformy zaznamenaly krátce po jejich provedení, kdy se zavedla nová měna a odstranily mechanismy centrálně přidělové ekonomiky. V druhém pololetí roku 1948 vzrostla ekonomika o 50 % a v dalším roce o 25%. Nejednalo o jediný velký růst, který německé hospodářství zaznamenalo. Další výrazný růst se uskutečnil mezi lety 1950 až 1964, kdy hrubý společenský produkt i národní důchod vzrostly 4,2 krát. Významně se v tomto období také zvýšily mzdy, které zaznamenaly trojnásobné zvýšení. Velký progres se uskutečnil i v oblasti úspor, které od roku 1949 zaznamenaly zvýšení o více než 100 miliard DM, konkrétně z 3 miliard DM na 110,7 DM. (Šulc 1990)

Sdílím názor se Z. Šulcem, že nejvíce zaznamenané výsledky SRN vyniknou v porovnání s NDR, která pod vedením sovětů navázala na již dříve Němci používanou a zmiňovanou centrální přidělovou ekonomiku, kterou upravila o prvky typické pro sovětské centrálně plánované hospodářství. Tento směr vedl k pomalé poválečné obnově NDR a jejímu zaostávání oproti sousedské SRN. (Šulc 1990)

Sám L. Erhard pak shrnul poválečné dění a výsledek následovně: „Tvůrčí energie německého lidu v poválečné době přišla k dobru v první řadě při znovuvybudování národního hospodářství. Díky naší svobodomyslné politice je všem vrstvám naší společnosti k dispozici široké pole působnosti k vlastní seberealizaci. Hospodářská soutěž vyvolala konkurenci a zesílila odhodlání prosadit se. Tím se stala Spolková republika jednou z největších hospodářských mocností současného světa.“ (Berwid-Buquoy 2002, str. 103)

4.1 Subjektivní podmínky úspěchu reform

Je potřebné si uvědomit, že když začaly západní země okupační správy v čele s USA připravovat budoucí reformy, měly více než 30 německých návrhů na reformu. Kromě toho Američani původně zamýšleli po zavedení měnové reformy zachovat

přídělové hospodářství, na které byli všichni obyvatelé zvyklí. L. Erhard a jeho kolegové museli v takovéto situaci, kdy se proti jejich názorům stavělo mnoho politiků i ekonomů, vybojovat svojí představu o podobě měnové reformy a také museli prosadit myšlenku provedení měnové reformy současně s hospodářskou. K prosazení jejich názorů a následnému úspěchu v praxi by nikdy nemohlo dojít, pokud by se neumožnila v poválečném Západním Německu svobodná výměna a boj názorů. Celková diskuze pak probíhala od konce roku 1945 a trvala více než 2 roky. (Šulc 1990)

Druhou subjektivní podmínkou úspěchu reforem je existence silné osobnosti, kterou v tomto případě představoval L. Erhard. Význam a role silné osobnosti spočívá v její schopnosti formulovat a obhajovat v diskuzi své názory, které následně dokáže úspěšně realizovat v praxi. Erhard se své role chopil naplno a byl jedním z faktorů, proč Západní Německo zaznamenalo tak velký ekonomický progres. Výsledně mu jeho úspěchy a pověst zajistily dlouhou politickou kariéru. (Šulc 1990)

4.2 Hlavní důvody úspěchu

Důvodů, proč se Západnímu Německu podařilo dosáhnout rychlé poválečné obnovy a vytvoření silné ekonomiky, je mnoho. Těmto důvodům se kromě toho podařilo vytvořit unikátní hospodářské a společenské prostředí, které zajistilo dlouholetý ekonomický úspěch později označovaný jako „Německý hospodářský zázrak“. V této kapitole se zaměřím na ty, které jsou podle mého názoru nejdůležitější.

Z největší pravděpodobností bylo nejdůležitějším důvodem úspěchu následování a dodržování ordoliberalních myšlenek a zavedení jejich zásad týkajících se hospodářského řádu. Velkou příčinou, proč se daly zásady hospodářského řádu prosadit, byla neexistence zájmových mocností a monopolů, které by bránily nastolení volných trhů a dalších zásad, jež by jim vadily. Velký význam také mělo zavedení Erhardových ekonomických reforem, které vyřešily problém s inflací staré měny a obnovily ekonomickou rovnováhu v hospodářství, a jejich souběžné zavedení. Podstatná zde byla i velká rychlost, s jakou se přešlo z centrálně řízené ekonomiky na peněžně tržní. Významnou roli sehráli i obyvatelé, kteří vynaložili velké úsilí při obnově země, byli disciplinovaní a ochotni se uskromnit, například co se týče růstu mezd. Také sám L. Erhard patří mezi hlavní důvody úspěchu, protože dokázal prosadit ve svobodné diskuzi svoje ordoliberalní názory a přesvědčit okupační správu,

aby zavedla ekonomické reformy podle jeho návrhu. Za zmínku stojí i zahraniční pomoc, která v poválečné době zajistila určitou stabilitu v okupačních zónách a následně pomohla nastartovat a akcelarovat obnovu hospodářství. Největší roli přitom zastal Marshallův plán, protože poskytl půjčky na investiční rozvoj, které pomohly významně k rozvoji kapitálového trhu a tím i celého hospodářství. Dalším důvodem je politika uplatňovaná v rámci veřejného sektoru a státních podpor, kde se zavedla například podmínka vyrovnaných veřejných rozpočtů, a systém sociálních podpor, který ze začátku například pomohl vyřešit bytovou problematiku i přes velký příliv uprchlíků.

4.3 Projev reforem ve vybraných ekonomických ukazatelích

K lepšímu pochopení výsledků reforem jsou zde uvedeny tři vybrané ekonomické ukazatele, které vystihují vývoj hospodářství a podrobněji zachycují míru zaznamenaného úspěchu.

První ukazatel je zpracovaný v tabulce č. 1, která zaznamenává vývoj hrubého domácího produktu (GDP) v Západním Německu mezi lety 1947 až 1958, přičemž v údaji z roku 1947 je zachycena pouze polovina roku. Z této tabulky je přitom patrné, jak prudký růst na základě provedených reforem nastal. V prvních letech tomu výrazně pomohl rozvoj průmyslu a tendence obyvatel k mohutnému nakupování, která donutila podniky maximalizovat produkci výrobků. V dalších letech se pak ukazuje úspěch principů politiky soutěžního řádu. Výsledkem je překonání hospodářských cyklů a zajištění dlouhodobé konjunktury. Pro porovnání je v příloze F zpracován vývoj Německé demokratické republiky ve stejných letech.

Tab. č. 1: Hrubý domácí produkt Západního Německa v miliardách DM

Rok	1947	1949	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958
GDP	35,3	79,3	97,2	119,6	134,2	143,8	154	175,6	193,4	209,6	231,5

Zdroj: vlastní zpracování dle Historicum.net 2017

Dalším důležitým ukazatelem, na kterém je zaznamenán úspěch reforem, je hrubý národní příjem (GNI), zachycený v tabulce č. 2. Na něm je podobně jako z předešlé tabulky patrný ekonomický růst, kterého dosáhli němečtí národohospodáři v čele s L. Erhardem.

Tab. č. 2: Hrubý národní příjem (v cenách z roku 1936) Západního Německa v miliardách DM

Rok	1936	1949	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956
GNI	47,9	47,1	54,8	62,7	66,7	71,6	77,5	85,8	91,9

Zdroj: Cábová 2012

Posledním ukazatelem je počet nezaměstnaných a zaměstnaných, zpracovaný v tabulce č. 3, který zachycuje vývoj poměru mezi zaměstnanými a nezaměstnanými obyvateli v průběhu let. V prvních letech po realizaci Erhardových ekonomických reforem se zvedl počet nezaměstnaných, protože se zrušila uměle vytvořená neefektivní pracovní místa spojená s politikou centrálního řízení, která nepřírozeně vytvořila prostředí plné zaměstnanosti. Postupem času se začaly vytvářet nové efektivní pracovní pozice, které v průběhu několika let snížily počet nezaměstnaných. Tento jev byl posílen nastolenou politikou hospodářského řádu, která zaměstnanost nesledovala přímo, ale byl to její vedlejší efekt. Během let se tak podařilo míru nezaměstnanosti zmenšit na velmi nízké hodnoty a úspěšně začlenit původní obyvatelstvo i příchozí imigranty do vznikajících pracovních pozic.

Tab. č. 3: Zaměstnanost a nezaměstnanost v tisících (stav k 30. Září)

Rok	Zaměstnaní	Nezaměstnaní	Celkem
1948	13 463	784	14 247
1949	13 604	1 314	14 918
1950	14 296	1 272	15 567
1951	14 885	1 235	16 120
1952	15 456	1 051	16 507
1953	16 044	941	16 986
1954	16 831	823	17 653
1955	17 807	495	18 302
1956	18 610	411	19 021
1957	19 400	367	19 767

Zdroj: Cábová 2012

5 Využití ordoliberalních zásad a principů v současnosti

Závěrečná kapitola bakalářské práce je věnována mému subjektivnímu názoru formulovaného na základě poznatků z předešlých kapitol. Hlavním cílem této kapitoly bude formulování a zhodnocení argumentů pro a proti uplatnění zásad a principů freiburské školy v současné době. Následně se pokusím tyto zásady a principy převést na současnou Českou republiku a zodpovědět s tím spojené otázky.

Učení ordoliberalistů, jež bylo popsáno v předešlých kapitolách, dokázalo výborně formulovat zásady a principy, které mají vést k úspěšnému hospodářství. V praxi pak toto učení pod vedením L. Erharda zaznamenalo výborné výsledky a zásadně pomohlo posunout Německo mezi přední světové ekonomiky a možná nejdůležitější ekonomiku v Evropě. Lze tedy konstatovat, že myšlenky ordoliberalistů jsou v zásadě správné. Navíc poskytují odpovědi na mnoho současných problémů, s kterými se moderní ekonomiky potýkají, jedná se zde například o narušování dokonalé konkurence monopoly a mocenskými skupinami. Je tedy potřeba zdůraznit, že myšlenky freiburské školy jsou nadčasové, i když byly formulovány již před polovinou minulého století. Dají se však tyto ordoliberalní poznatky a zásady využít v dnešních vyspělých ekonomikách?

Další důležitá otázka spočívá v jejich aplikovatelnosti a přineseném efektu na hospodářství České republiky v současné době. Z historie víme, že učení freiburské školy zaznamenalo úspěch v Západním Německu. Dokázal by se zopakovat tento úspěch v podobném měřítku v České republice? Je realizovatelné zavedení sociálně tržního hospodářství v České republice, které by bylo obdobné jako zavedl L. Erhard? Mohla by se případně Česká republika některými principy a zásadami inspirovat?

5.1 Argumenty pro využití

Nejdříve je potřebné si uvědomit, že hlavní myšlenky ordoliberalismu vycházejí z historické zkušenosti s fungováním hospodářství podle politiky laissez faire a centrálního plánování. Obě tyto politiky se během jejich fungování dostaly do problémů a ukázaly se jako nedostatečné. Na tuto zkušenost navazuje ordoliberalismus, který se snaží nastolit volný trh a řád, podle kterého bude fungovat. Stát by zde měl tento řád vytvořit a dohlížet na jeho dodržování, ale nezasahovat do ekonomiky přímo.

Dalším důležitým faktorem je křesťanská historie a tradice mnoha evropských zemích, ze kterých pak vychází sociální část politiky v sociálně tržním hospodářství. Jedná se hlavně o záměr společnosti podpořit a zachovat důstojnost lidem, kteří se dostanou do tíživých životních situací. Pokud se podíváme do dnešních vyspělých evropských ekonomik, tak zjistíme, že se ve velkém množství myšlenek podobají učení freiburské školy, protože se také snaží zajistit volné fungující trhy a sociální politiku, která by nejlépe řešila sociální otázky.

K lepšímu pochopení důvodů podporujících zavedení myšlenek politiky hospodářského řádu je potřeba si nastínit současnou situaci v evropských zemích, které mají nejlepší předpoklady k realizaci ordoliberalismu. Významným institutem je Evropské unie, která ve velké míře přispívá k realizaci volného trhu v rámci Evropy, tím že mezi členskými státy odbourává mnoho bariér, kterými jsou například cla, kvóty a různé zákazy spojené s dovozem nebo vývozem, jež pak vedou k prodlužování vzdáleností mezi zeměmi a usnadňováním vzniku monopolů. Zde se objevuje další problém, s kterým se mnoho vyspělých světových ekonomik potýká. Jedná se o problém s nedokonalou konkurencí, která narušuje volné trhy. Přesněji jde o vznik různým monopolů, oligopolů a koncernů, které mnohdy přerůstají do nadnárodních korporací a narušují dokonalou konkurenci hned na několika různých trzích současně. Zároveň se zde projevuje neschopnost jednotlivých států tyto instituce rozpustit a mnohdy i aspoň dostatečně omezit, což vede k schopnosti těchto společností si určit cenu na trhu a snižování přebytku spotřebitele. Nejvíce k těmto nedokonalostem a selháním dochází například u mobilních operátorů, komerčních bank,

automobilek a naftových společností. Další problém v menším měřítku nalezneme ve stálosti hospodářské politiky, kdy mnohdy státy s nástupem jednotlivých vlád ruší zákony předešlé vlády a zavádí nové, které jsou opačného charakteru, což může vést k ztrátě důvěry investorů a následnému snížení jejich investic, případně až k vypuknutí recese či krize. Další nedostatek současných států spočívá v principu, jakým řeší negativní jevy vyskytující se v ekonomice. Jedná se především o nezaměstnanost, inflaci, stagnaci ekonomiky a státní dluh. Státy volí špatný přístup k řešení těchto problémů, protože se je snaží vyřešit odděleně a pomocí nevhodných nástrojů. Realizují se v těchto oblastech například přímé státní zásahy, které sebou nesou sekundární negativní důsledky v jiných oblastech hospodářství.

Pro snížení míry nezaměstnanosti se například realizují investiční pobídky pro podniky za účelem vytvoření více pracovních míst, ale tyto pobídky následně poškodí dokonalou konkurenci na trhu vyráběného výrobku, protože podnik dostal od státu výhodu a je v lepší pozici. Izolované řešení problémů pak představuje neochotu politiků řešit důsledky svých opatření v rámci jejich sektoru na další oblasti hospodářství. Výsledně jejich opatření způsobí poruchy jiných sektorů a poškodí tím celé národní hospodářství. Velký problémový jev v současné době představuje neustálé zadlužování jednotlivých států, které se objevilo i v Západním Německu a způsobovalo tam velké problémy. Zde L. Erhard naštěstí zasáhl a zakázal veškeré státní zadlužování, kromě půjček z Marshallova plánu, které byly potřeba k nastartování investic v poválečném období. Tento dluh se však Západnímu Německu podařilo rychle splatit na rozdíl od dnešních států, které soustavně žijí na dluh s tendencí k jeho zvyšování. Vlády se mnohdy tímto zadlužováním snaží dosáhnout klasických cílů, jako je již zmíněné zmenšení míry nezaměstnanosti nebo nastartování ekonomického růstu. Takovéto jednání je však podle ordoliberalistů nesystémové a špatné, protože narušuje fungování ekonomiky jako celku. Pokud se následně zaměříme na jednotlivé argumenty podporující zavedení zásad a principů ordoliberalistů, zjistíme, že mnoho těchto problémů by vyřešily.

Zásadním argumentem podporujícím zavedení myšlenek freiburské školy je dle mého názoru jejich nadčasovost. Veškeré poznatky ordoliberalistů nepocházejí z nějakých ideologií, ale z důkladného pozorování ekonomik jejich doby. Tyto ekonomiky se dostávali během fungování do potíží a ordoliberalisté vycházeli z jejich nedostatků a problémů, které se snažili vyřešit. Stejně problémy se vyskytují i v současných hospodářstvích v podobě inflace, zadlužení, nezaměstnanosti, monopolních sil a podobně, tak proč nevyužít osvědčeného řešení z historie.

Dalším kladným aspektem by bylo zavedení hospodářského řádu, který by přesně stanovil pravidla nejen podnikům, ale i státu. Celý systém by pak zamezil zbytečným státním zásahům, které narušují celkovou strukturu hospodářství a vedou k vzniku některých problémů. Naopak by se pouze dohlíželo, aby se tento řád dodržoval. Stát by v takovém případě měl na starosti zavedení konstitučních principů a využívání regulujících principů.

Zavedení politiky dle ordoliberalního učení by také odbouralo sledování a prosazování jednotlivých hospodářských oblastí. Politici by měli v takovémto systému za úkol vnímat hospodářství jako celek a sledovat dopady jednotlivých opatření na ostatní sektory.

Freiburská škola rovněž poskytla návod na řešení problémů s mocenskými skupinami a monopoly. Hlavním úkolem politiků je v tomto případě zřízení antimonopolního úřadu s dostatečnými pravomocemi, který by měl za úkol rozpustit co nejvíce monopolů a nerozpustitelné by důkladně kontroloval. Součástí boje proti těmto monopolním silám by bylo odstranění zbytečných privilegií, upravení smluvní svobody, ale také vyřešení problémů s patentovými právy, která by se více omezila.

Mezi klady patří stálost hospodářské politiky, která by více posílila důvěru veřejnosti a investorů, což by pomohlo růstu investic a zabránilo v jejich snižování z důvodu obav investorů. Neměnil by se s každou novou vládou směr, jakým by se nastavovala pravidla pro fungování trhů, což by výrazně usnadnilo fungování podniků a zajistilo již zmiňovanou důvěru investorů v takovéto hospodářství.

Podobným kladem je pak vyrovnanost hospodářské politiky, která spočívá v hospodaření státu jako takového. Nerealizovaly by se zbytečné deficity v rozpočtech, přestal by se stát více a více zadlužovat a naopak by se politika zaměřila na postupné splácení státního dluhu.

Podporujícím aspektem je upuštění od sledování klasických hlavních cílů hospodářské politiky, vyplývajících z magického čtyřúhelníku. Začaly by se více sledovat cíle, které odpovídají potřebám a vnímání obyvatelstva. Podle Euckena by si hospodářská politika měla dát za cíl stanovení pevného řádu, kterým by se vyhnula složitým problémům. Zároveň by měla sledovat nové cíle, mezi které patří boj proti ideologiím, privilegiím a zájmovým mocenským skupinám.

Významným důvodem pro zavedení je historický úspěch Západního Německa na základě prosazování této politiky. Západní Německo zaznamenalo „hospodářský zázrak“, který u současných vyspělých ekonomik nemá obdoby. Státy mnohdy marně hledají návod jak zajistit či zlepšit ekonomický růst země a způsobují tím více problémů než užitku. Jednou z možností, kterou ještě nikdo kromě Západního Německa nezkusil, je zavedení politiky hospodářského řádu. Nemuselo by to v každém případě znamenat opakování obdobného hospodářského růstu,

ale na základě historických faktů lze usoudit, že by se mohla i v současných podmínkách výrazně zlepšit hospodářská situace dané země.

Předposledním argumentem je soulad mezi myšlenkami sociálně tržní hospodářství a myšlením převážně křesťansky orientovaných evropských zemí, protože sociálně tržní hospodářství přináší odpovědi na sociální otázky a problémy v těchto zemích. Jde o schodu v solidární oblasti, kde se projevuje snaha pomoc jedinci, který se ocitl v tíživé sociální situaci, ze které se sám nedostane. Jedná se také o vyznávání systému důchodového pojištění, který se má starat o starší lidi v postproduktivním věku.

Posledním důvodem pro zavedení odroliberalismu je shoda se základní podobou hospodářství, které většina současné společnosti vyznává. Jedná se o shodu v myšlence zajištění funkčního cenového systému v podmínkách dokonalé konkurence. Společnost požaduje po státu v hospodářské oblasti zajištění určitých jistot a svobod, jako je například soukromé vlastnictví, smluvní svoboda, volnost na trzích, měnová stabilita nebo zajištění ručení. Obecně se dá říct, že potřeba po dnešním hospodářství spočívá v demokratickém zajištění tržního hospodářství s liberálními trhy.

5.2 Argumenty proti využití

Nejdříve je důležité si uvědomit, zda je vůbec potřeba přistoupit tak k razantním změnám poměrně funkčních hospodářských systémů v jednotlivých zemích. Možná by bylo lepší jen upravit některé zákony. Neznámou představuje i riziko spojené s neúspěchem takového přechodu k jiné politice, protože nikdo nám nemůže zaručit, že bude politika hospodářského řádu úspěšnější než současná.

Negativním argumentem, který se do určité míry prolíná do všech ostatních, je rozdíl mezi výchozím stavem současných ekonomik a hospodářstvím poválečného Západního Německa, které prakticky začínalo od nuly. V dnešní době je již ve většině zemí vybudován relativně funkční hospodářský systém, který by se musel komplikovaně měnit.

Další argument, který se staví proti zavedení myšlenek freiburské školy, je přístup společnosti. Dnešní společnost nemá dostatečnou vůli uchýlit se k velkým změnám, jako mělo obyvatelstvo poválečného Západního Německa. V té době obyvatelstvo bylo po válečném konfliktu a ekonomiku se nedařilo oživit,

proto bylo ochotné přejít na nový systém, který by je vyvedl z chudoby. V dnešní době by se těžko hledala podpora u obyvatelstva k zásadním změnám.

Bariéru proti nastolení této politiky by vystavily zájmové skupiny a monopoly, které by nechtěly ztratit své postavení ve společnosti a na trhu. S největší pravděpodobností by proběhl z jejich strany lobbying politiků, který by vedl k politické a společenské nevůli o prosazení takovéto změny. Případně by si zajistily deformování ordoliberalních zásad a principů, tak aby je neohrozily. Zůstává otázka, zda by nebylo lepší upravit jen současný systém pomocí různých zákonů a posílení pravomocí antimonopolního úřadu.

Dalším faktorem je neexistence osoby podobné L. Erhardovi. Ten byl hlavní příčinou, proč se začala uplatňovat ordoliberalní hospodářská politika. Pod jeho vedením se uskutečnily potřebné reformy z roku 1948 v Západním Německu, nebýt jeho, tak tyto ekonomické reformy nemají stejnou podobu, nejspíše by se v témže roce neuskutečnil přechod k regulované peněžně tržní ekonomice a nenastartovala se německá ekonomika. V současné době s největší pravděpodobností neexistuje podobný člověk, který by byl schopen prosadit přechod hospodářství k ordoliberalním zásadám a zabezpečit jejich úplné a správné dodržování.

Poslední negativum se stahuje k sociálně tržnímu hospodářství a jeho řešení sociálních otázek a různých podpor, které není zcela dokonale propracováno a dochází v něm k mnoha problémům. Na tyto problémy narazilo i Západní Německo, když se začal postupně systém sociálních podpor zvětšovat a výše podpor byla příliš velká, takže se muselo přistoupit k jejich zmenšení. Podpory poskytované některým odvětvím se dokonce celé zrušily anebo zastavily. Velký problém je i v systému důvodového pojištění, který fungoval na způsobu průběžného financování, ten se v dnešní době kvůli demografickému vývoji dostává do potíží.

5.3 Závěrečné zhodnocení argumentů

Závěrem je potřeba pozitivní i negativní argumenty týkající se zavedení zásad ordoliberalistů zhodnotit z mého pohledu. V prvé řadě je potřeba říci, že na konci války bylo Západní Německo v jiné situaci a mělo jiné podmínky než současné země, což přispělo k možnosti aplikace ordoliberalních myšlenek. Celkový přechod k ordoliberalismu se v dnešní situaci zdá nesplnitelný, protože současné ekonomiky

jsou v jiné situaci, navíc z velké části fungují správně a neexistuje žádná vůle na velkou změnu tohoto typu. Západní Německo zde mělo oproti moderním státům „výhodu“, protože začínalo budovat hospodářství téměř od „nuly“. Pokud by se však měla takováto změna uskutečnit, tak s největší pravděpodobností v Evropě, přesněji v zemích s křesťanskou historií, které vyznávají podobné hodnoty. Přesto by se moderní ekonomiky měly ze zásad hospodářského řádu inspirovat a některé poznatky převzít. Za zvážení by například stálo vylepšení systému omezování a kontroly monopolů nebo vyvarování se přímých státních zásahů do hospodářství, které často způsobují problémy. Dále by měli politici, podle myšlenek freiburské školy, začít vnímat hospodářství jako celek, navzájem se provazujících oblastí a řídit se podle toho. Za zvážení by stálo sledování hospodářských cílů podle Euckena na místo klasických vyplývajících z magického čtyřúhelníku.

5.4 Aplikace ordoliberalních zásad a principů na Českou republiku

V poslední řadě je potřeba zodpovědět otázku, týkající se aplikace ordoliberalních zásad a principů na hospodářství České republiky. Jak již bylo naznačeno v předchozí kapitole, je uskutečnění celkového přechodu české ekonomiky k myšlenkám freiburské školy a zavedení sociálně tržního hospodářství velmi nepravděpodobné z mnoha důvodů, například by se nenašla dostatečná společenská ani politická vůle na razantní změnu tohoto typu. Naopak mocenské skupiny a monopoly by vystavily této změně bariéry, protože by se bály ztráty vlivu a privilegií. S velkou pravděpodobností by se nedosáhlo ani obdobného ekonomického úspěchu jako v Západním Německu, protože to byla ojedinělá a nezvyklá událost, což už vyplývá i z označení „hospodářský zázrak“. Pokud by se ovšem realizovala aspoň část ordoliberalních poznatků, pravděpodobně by se zlepšilo fungování současného českého hospodářství a dokonce by se zvedl i současný velký ekonomický růst. Z tohoto důvodu je dobré se podrobně podívat na jednotlivé konstituující a regulující principy politiky soutěžního řádu z pohledu České republiky.

Prvním principem je měnová stabilita, která je v České republice celkem na dobré úrovni. Centrální bance se daří míru inflace držet na uzdě. Jedinou výtkou by zde byla realizace dlouhodobých intervencí, které v nedávné době skončily. Tyto intervence sice zvedly míru inflace přibližně k 2%, která je z hlediska ekonomické teorie považována za ideální, ale přinesly sebou řadu negativních jevů pro domácnosti

i podniky. V zásadních bodech u nás měnová stabilita funguje a uplatnění ordoliberalních poznatků v této oblasti není potřeba.

Druhým bodem je stálost hospodářské politiky. Pokud se na tento princip podíváme z pohledu České republiky, tak zjistíme, že základní myšlenky podoby hospodářství zůstávají s každou vládou stejné. V každém volebním období zůstává zachována tržní ekonomika, myšlenka dokonalé konkurence na trzích, soukromé vlastnictví a podobné základní zásady. Problém však nastává v konkrétní úpravě těchto základních liberalistických myšlenek. Každá strana má vlastní názor na podobu jednotlivých zákonů a opatření, takže mnohdy nastane situace, že s novou vládou se ruší nebo zásadně upravují zákony té předchozí a to způsobuje určitou nejistotu. Dalším problémem je samotná kvalita přijatých zákonů, protože se často vydá „nedodělaný“ zákon a později se musí upravovat. Všechny tyto nedostatky hospodářské politiky vytvářejí určitou nestabilitu a nejistotu pro podniky a investory, která vede k menší míře investic a zvětšení tendencí k vytváření monopolů, koncernů a podobně. Pokud by Česká republika do své hospodářské politiky zabudovala principy soutěžního řádu, zajistila by si tím lepší stálost své politiky a odstranily by se tím zmiňované negativní jevy.

Dalším principem je smluvní svoboda, která je zabezpečována v České republice poměrně dobře a není ji potřeba zásadně upravovat. Každý podnik, občan a podobně, může uzavřít smlouvu svobodně s jakýmkoliv dalším subjektem, pokud nenaruší smluvní svobodu nějakého dalšího. Existují zde instituce, které mají nástroje k řešení případného narušení této svobody.

Česká republika se však potýká s potíží, která je spojena s dalším principem soutěžního řádu. Jedná se o problematiku ručení v oblasti obchodních korporací přesněji o problém ručení v společnosti s ručeným omezením. V živnostech vlastník podniku ručí celým svým majetkem, protože rozhoduje o celém chodu podniku a tím nese i patřičnou zodpovědnost. U ostatních obchodních korporací, jako je například obchodní společnost nebo komanditní společnost, jsou podmínky omezující ručení nastaveny spravedlivě podle ordoliberalních principů. V společnosti s ručeným omezením jsou podmínky ručení nastaveny špatně, protože vlastníkem může být i pouze jeden člověk, který pak rozhoduje sám o chodu společnosti, ale ručí jen do výše svého nesplaceného vkladu, čehož může zneužít při realizaci

rizikových aktivit. Navíc z důvodu nízkých požadavků na základní kapitál při zřizování, který je pouze 1 Kč, se často tato forma kapitálové společnosti zneužívá k poškozování konkurence a k dalším nelegálním aktivitám. Mezi tyto aktivity patří například vytvoření papírové společnosti s ručeným omezením, která si od konkurence objedná nějaký výrobek nebo službu a pak nezaplatí a vyhlásí úpadek, což vede k zmiňovanému poškození a finanční tísní konkurenční společnosti. Všem takovýmto negativním jevům by se dalo předejít v případě následování poznatků soutěžního řádu, který by míru ručení v této společnosti upravil, tak aby společník nesl větší odpovědnost za své rozhodování v rámci podniku.

Předposledním konstitučním principem je soukromé vlastnictví. V České republice je tento princip poměrně úspěšně realizován a státem obecně podporován. V hospodářství se však objevuje několik oblastí převážně s veřejným zájmem, kde stát vlastní nebo spoluvlastní podniky. Podle politiky soutěžního řádu není státní vlastnictví některých podniků na trhu vyloučené, ale tyto podniky se musí zařadit do soutěžních trhů a nenarušovat tvorbu cen. Na politicích je tedy povinnost jednotlivé podniky a jejich působení na trhu mapovat a případy porušení zmíněných podmínek zvážit jejich prodej nebo napravení situace.

Posledním konstitučním principem jsou volné trhy, které se Česká republika v rámci své politiky snaží zajistit. Tento princip se ale v některých oblastech českého hospodářství dostává do potíží. Vznikají zde monopoly, oligopoly a další formy narušení dokonalé konkurence. Jedná se například o sektor s mobilními operátory nebo bankami, kde antimonopolní úřad a další odpovědné organizace selhávají, protože nemají všechny potřebné nástroje k řešení. Pokud by se tento princip začal uplatňovat v podobě, jakou stanovuje soutěžní řád, tak by se posílila pravomoc antimonopolního úřadu a začaly by se odstraňovat bariéry a otevírat trh dalším podnikům, což by vedlo k rozpadu monopolních sil. Tento princip dále narušují státem udělovaná privilegia a systém patentového práva. Tyto problémy by se daly také vyřešit aplikováním ordoliberalních myšlenek. V České republice existuje velké množství mocenských skupin a monopolů, které bojují proti podobným krokům ve snaze zachovat si svoje privilegia a vliv, proto by se politici měli zaměřit i na odstranění podobného nežádoucího lobbování a vlivu mocenských skupin.

Regulující principy politiky soutěžního řádu v českém hospodářství již fungují dobře, až na problémy s kontrolou monopolů zmiňované v souvislosti s volnými trhy a důchodovou politikou. V České republice existuje systém progresivního zdanění jen ve formě solidárního zvýšení daně, které nastává u osob s vysokým příjmem, přesto je dle mého názoru zachována sociální spravedlnost. Potíže nastávají, při širším pohledu na problematiku přerozdělování ve společnosti, protože dochází k nadměrnému zatěžování mezd, které je jedním z největších na světě. Následně se z tohoto zatížení financuje přemrštěný systém dávek a neefektivní důchodový systém, který vytváří pořád větší deficit. Sociálně tržní hospodářství se snažilo odpovědět na sociální otázky pomocí systému různých dávek, dotací a důchodového pojištění, ale zároveň se pokoušelo o „solidní financování“ těchto aktivit a přiměřené zatížení mezd, z čehož by si Česká republika měla vzít příklad.

Shrnou-li se všechny uvedené principy soutěžního řádu z pohledu jejich aplikace na Českou republiku, zjistí se, že by se při realizaci některých z nich zlepšilo fungování hospodářství a proto lze doporučit jejich prosazení v co největší možné míře.

Závěr

Bakalářská práce v rámci svého obsahu plně objasnila myšlenky freiburské školy a jejího hospodářského konceptu zvaného ordoliberalismus. Podařilo se jí zkonstruovat stručnou biografii hlavních představitelů a podrobněji popsat konstituující a regulující principy politiky soutěžního řádu. Rozebrané principy jsou mezi sebou vzájemně propojené a jejich význam je důležitý pro přesnější pochopení ordoliberalismu. Zároveň jsou nezbytné pro realizaci ordoliberalismu a jeho poznatků v praxi, protože vytvářejí zmiňovaný soutěžní řád, podle kterého se pak celé hospodářství řídí. Hlavním cílem tohoto řádu je pak zabezpečit efektivní alokaci dosažených prostředků a tím rovnováhu na trzích a blahobyt obyvatel, čehož se snaží docílit především pomocí konkurence na trzích.

Objasněna byla také situace v poválečném Západním Německu, které se dostávalo do problémů převážně v důsledku vzniklých poválečných škod a realizací špatného hospodářského přístupu. Neefektivnost a problémovost tohoto přístupu byla blíže objasněna v jednotlivých částech druhé kapitoly.

Významnou součástí bakalářské práce je třetí kapitola, která je spojena s realizací Erhardových ekonomických reforem a s jejich důsledky v jednotlivých oblastech. Zde se projevil úspěch těchto reforem, ale i další faktory jako například zahraniční pomoc, která akcelerovala hospodářský rozvoj. Velkou roli zde sehrál Ludwig Erhard, který celý proces v německém hospodářství korigoval a prosazoval koncept ordoliberalismu. Ten prezentoval v rámci zavedené myšlenky sociálně tržního hospodářství, která je zde také blíže specifikována.

Ve výsledku tyto hospodářské změny zaznamenaly obrovský úspěch, který se později začal označovat jako „Německý hospodářský zázrak“. Během tohoto úspěchu se Západnímu Německu podařilo dostat z tíživých problémů a stát se jednou z nejdůležitějších evropských ekonomik. Pro vznik takového hospodářského růstu bylo zapotřebí různých specifických podmínek a faktorů, které této události dodávají na jedinečnosti.

V neposlední řadě se dá prohlásit o myšlenkách ordoliberalistů, že jsou nadčasové, protože řeší i problémy současných ekonomik. Moderní hospodářství by se měla podívat do historie a inspirovat se z učení freiburské školy

a událostí v Západním Německu. Dle mého názoru by se pomocí principů soutěžního řádu daly odstranit mnohé nedostatky, které v současnosti vznikají, a vylepšila by se hospodářská situace včetně všeobecného blahobytu obyvatel. Pro celkový přechod k tomuto systému však neexistuje společenská ani politická vůle, protože současné ekonomiky z velké části fungují správně. Navíc se proti změnám tohoto charakteru vymezují mocenské skupiny a monopoly, proti kterým tento hospodářský směr bojuje. Podobná situace pak nastává v rámci České republiky, kde by se pomocí těchto myšlenek mohla zlepšit celková česká hospodářská situace, ale ani zde není ochota na tyto změny přistoupit. Celkový přechod k politice soutěžního řádu je tedy, nejen z těchto důvodů, v současnosti nemožný. Řešení spočívá v částečném aplikování některých zásad a principů, které vylepší špatně fungující ekonomické oblasti.

Závěrem lze tedy konstatovat, že ordoliberalismus poskytl Západnímu Německu alternativní hospodářský přístup, který vyřešil jeho tíživou situaci a problémy s ní spojené. Zároveň lze říci, že učení freiburské školy spolu s odhodlaností Ludwiga Erharda, který ho nezlomně prosazoval, bylo základním kamenem současné hospodářské dominance Spolkové republiky Německo. Dále je potřeba zdůraznit, že tento směr je ve svých myšlenkách nadčasový, protože řeší i problémy současných ekonomik. Důležité je také zhodnotit jeho přínos v praxi, kde zaznamenal velký úspěch a Západnímu Německu zajistil vznik „hospodářského zázraku“. Proto by se jednotlivé země měly nad tímto hospodářským směrem zamyslet a pokusit se z něho využít co nejvíce různých poznatků, které by vedly k zlepšení fungování a řešení problémů jejich ekonomik. S trochou nadsázky lze, podle mě, myšlenky ordoliberalismu prohlásit za „lék“ na současné hospodářské „nemoci“, což činí ordoliberalismus důležitým hospodářským směrem.

Seznam tabulek

Tab. č. 1: Hrubý domácí produkt Západního Německa v miliardách DM	44
Tab. č. 2: Hrubý národní příjem (v cenách z roku 1936) Západního Německa v miliardách DM.....	45
Tab. č. 3: Zaměstnanost a nezaměstnanost v tisících (stav k 30. Září).....	45

Seznam použitých zkratk

BdL – Bank deutscher Länder

DM – Deutsche Mark

ERP – European Recovery Program

GARIOA – Governemnt Appropriation for Relief in Ocupied Areas

GDP – hrubý domácí produkt

GNI – hrubý národní příjem

LZB – zemská centrální banka

NDR – Německá demokratická republika

RM – Reichsmark

SRN – Spolková republika Německo

Tzv. – takzvaná

USA – Spojené státy americké

Seznam použité literatury

Berwid-Buquoy, J. (2002). *Otec německého hospodářského zázraku Ludwig Erhard*. České Budějovice: Herbia s.r.o.

Cábová, T. (2012). *Ordoliberalismus a „německý hospodářský zázrak“* (Bakalářská práce). Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni.

Czech Free Press (2010). *CFP!. Czech Free Press*. Cit. 15.4.2017, dostupné z: <http://www.czechfreepress.cz/svet-kolem-nas/nemecky-hospodarsky-zazrak.html>

Česká televize (2015). *Česká televize. ČT24*. Cit. 15.4.2017, Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1559836-divide-et-impera-pokus-o-zachovani-jednoho-nemecka-zkrachoval>

Das Bundesarchiv (2013). *Das Bundesarchiv*. Cit. 19.4.2017, Dostupné z: https://www.bundesarchiv.de/oeffentlichkeitsarbeit/bilder_dokumente/01725/index.html.de

Encyclopædia Britannica (2012). *Encyclopædia Britannica*. Cit. 15.4.2017, Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Ludwig-Erhard>

Eucken, W. (2004). *Zásady hospodářského řádu*. Praha: Liberální institut.

Historicum.net (2017). *historicum.net - geschichtswissenschaftliche Informationsangebote im Internet*. Cit. 15.4.2017, dostupné z: http://www.historicum.net/fileadmin/sxw/Themen/Internationale_Geschichte/Statistiken/bip_1938-1969.pdf

Holman, R., et al. (1999). *Dějiny ekonomického myšlení*. Praha: C. H. Beck.

Knowles, Ch. (2014). *History & Policy. Policy Papers*. Cit. 15.4.2017, Dostupné z: <http://www.historyandpolicy.org/policy-papers/papers/germany-1945-1949-a-case-study-in-post-conflict-reconstruction>

Malzahn, M. (1991). *Germany 1945 – 1949: a sourcebook*. London: Routledge.

Prabook (2017). *Prabook*. Cit. 19.4.2017, Dostupné z: <http://prabook.com/web/person-view.html?profileId=723690>

Šulc, Z. (1990). *Jak se zrodil západoněmecký „hospodářská zázrak“*. Praha: Práce.

Talábová, Z. (2003). *Reforma a transformace*. Praha: Liberální institut.

Wilhelm-Röpke-Institut (2017). *Wilhelm-Röpke-Institut*. Cit. 15.4.2017, Dostupné z:
<http://www.roepke-institut.org/index.php?id=1394&L=1>

Wolfgang, T. (2017). *Konrad-Adenauer-Stiftung*. Cit. 15.4.2017, Dostupné z:
<http://www.kas.de/wf/de/37.9102/>

Seznam příloh

Příloha A: Politika laissez faire

Příloha B: Wilhelm Röpke

Příloha C: Ludwig Erhard

Příloha D: Walter Eucken

Příloha E: Okupační zóny Německa (1945-1949)

Příloha F: Vývoj HDP Německé demokratické republiky

Příloha A

Politika laissez faire

Politika laissez faire Politika laissez faire se v některých bodech podobá politice soutěžního řádu, ale na rozdíl od ní předpokládá, že pokud zabezpečí svobodu jednotlivce, nebude potřeba dalších státních zásahů. Laissez faire věří v samostatnou spontánní evoluci hospodářství, které si samo vytvoří potřebný řád a hospodářskou rovnováhu. V praxi ovšem pouhé zabezpečení svobody jednotlivce nestačilo a vedlo to k řadě negativních jevů, jako například vzniku monopolů, mocenských skupin nebo disproporcí na trzích, proti kterým stát neměl v boji potřebné nástroje. Vznikl zde konflikt mezi individuálním a obecným zájmem. (Eucken 2004)

Příloha B

Wilhelm Röpke

Zdroj: Prabook 2017

Příloha C

Ludwig Erhard

Zdroj: Encyclopædia Britannica 2012

Příloha D

Walter Eucken

Zdroj: Wolfgang 2017

Příloha E

Okupační zóny Německa (1945-1949)

Zdroj: Česká televize 2015

Americká zóna: Bavorsko, Bádensko-Württembersko, Hesensko, Brémy;

Britská zóna: Brunšvicko, Hannoversko, Lippe, Oldenbursko, Severní Porýní-Vesfálsko, Schamburg-Lippe, Šlesvicko-Holštýnsko, Hamburk;

Francouzská zóna: Porýní-Falc, Bádensko, Württembersko-Hohenzollernsko; Sársko (získalo zvláštní status: ačkoliv bylo formálně nezávislé, stalo se francouzským protektorátem a součástí francouzského hospodářského systému);

Sovětská zóna: Braniborsko, Durynsko, Meklenbursko-Přední Pomořansko, Sasko, Sasko-Anhaltsko, část dolního Saska. (Česká televize 2015)

Příloha F

Hrubý domácí produkt Německé demokratické republiky v miliardách východoněmeckých marek

Rok	1947	1949	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958
GDP	-	22,3	29,1	35,1	40,1	42,4	46,1	50	52,3	56	62

Zdroj: vlastní zpracování dle Historicum.net 2017

Abstrakt

CHYTRÝ, Martin. *Ordoliberalismus a „Německý hospodářský zázrak“*. Plzeň, 2017. 62 s. Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni. Fakulta ekonomická.

Klíčová slova: Ordoliberalismus, Západní Německo, soutěžní řád, sociálně tržní hospodářství, ekonomické reformy

V této bakalářské práci jsou stručně zaznamenány hlavní myšlenky učení freiburské školy, které tvoří hospodářský přístup zvaný ordoliberalismus. Největší část je přitom soustředěna na konstituující a regulující principy soutěžního řádu podle jednoho z hlavních představitelů Waltera Euckena. V další části práce je přibližně popsána poválečná situace Západního Německa a hospodářský směr, který se v té době využíval. Na tuto část navazuje další kapitola, která se zabývá ekonomickými reformami z roku 1948, rolí Ludwiga Erharda v nich a jejich vlivu na Západní Německo. Poté se bakalářská práce zaměřuje na zhodnocení výsledků těchto reforem a ekonomického růstu, který je označován jako „Německý hospodářský zázrak“. Poslední část předložené práce je věnována analýze možnosti využití ordoliberalních zásad a principů v současnosti. Součástí této části je zhodnocení aplikovatelnosti ordoliberalních myšlenek v České republice.

Abstract

CHYTRÝ, Martin. *Ordoliberalism and "The German Economic Miracle"*. Plzeň, 2017. 62 s. Bachelor Thesis. University of West Bohemia. Faculty of Economics.

Keywords: Ordoliberalism, competition rules, West Germany, social market economy, economic reforms

In this bachelor thesis are briefly noted the main ideas of Freiburg school that forms the economic approach called ordoliberalism. The largest part in this case is focused on constituting and regulating principles of competition rules, according to one of the main representatives - Walter Eucken. The next part of the thesis roughly describes the post-war situation in the West Germany and the economic direction, which was being used at the time. This part is followed by the next chapter, which deals with the economic reforms of 1948, Ludwig Erhard's role in them and their impact on the the West Germany. The bachelor thesis then focuses on evaluation of the results of these reforms and economic growth, which is known as "The German Economic Miracle". The last part of presented work is devoted to the possibility of implementation ordoliberalism policy and principles today. Part of this section is evaluation of the applicability of ordoliberalism ideas in the Czech Republic.